

Waterspiegel

Opinieblad van de Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin)

Kerncijfers drinkwatersector 2012

Kritisch, maar hoopvol
Karla Peijs, Visitatiecommissie
waterketen

**Telecomkabels in
waterleidingen?**
Neelie Kroes, Eurocommissaris
Digitale Agenda

 Vewin

16de jaargang, nummer 5
december 2013

Colofon

Waterspiegel is een periodieke uitgave van Vewin, de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Waterspiegel brengt nieuws, achtergronden en opinies uit de wereld van (drink)water en aanverwante sectoren.

WWW.VEWIN.NL

UITGEVER

Philip Reedijk, Maas Communicatie
Maaskade 38, 3071 NB Rotterdam,
010 – 404 80 41,
www.maascommunicatie.nl

HOOFDREDACTEUR

Marco Zoon, zoon@vewin.nl

REDACTIE

Renée Bergkamp, Arjen Frenzt,
Philip Reedijk, Cees Verkerk,
Marco Zoon.

EINDREDACTIE

Philip Reedijk,
philip@maascommunicatie.nl

FOTOGRAFIE EN ILLUSTRATIES

Van Beek Images, iStockphoto,
Maas Communicatie, Beeldbank
Dunea, Oasen, SAWA, WMD,
Marcel J. de Jong, Archief JOGG.

ABONNEMENTEN

Waterspiegel wordt gratis toegezonden aan mensen die beroepsmatig betrokken zijn bij de watersector. Adreswijzigingen kunnen worden gericht aan Vewin, Postbus 90611, 2509 LP Den Haag. Verzoeken om een abonnement zijn ter beoordeling van de hoofdredactie.

Artikelen uit deze uitgave mogen worden overgenomen na toestemming van de uitgever. De gebruikte foto's zijn bedoeld als illustratie en hoeven niet de beschreven situatie letterlijk weer te geven. De redactie heeft zijn uiterste best gedaan om alle copyright-houders van gebruikt beeldmateriaal op te sporen. Indien u meent dat u rechthebbende bent, kunt u zich bij ons melden.

Waterspiegel wordt verzonden in een seal van biofolie. Deze mat-transparante folie is binnen 90 dagen volledig composteerbaar en mag dus in de GFT-bak. Biofolie is gemaakt van de reststoffen van maïsproducten en aardappelzetmeel.

'Steeds op zoek naar de meest effectieve coalitie'

Per 1 november 2013 is Renée Bergkamp de nieuwe directeur van Vewin. Bergkamp is geen onbekende in Den Haag, waar ze verschillende directiefuncties vervulde. Een korte kennismaking aan de hand van vier steekwoorden: belangenbehartiging, leden, Den Haag en mensen.

'Schaliegas is een stap terug'

Voor SP-kamerlid Henk van Gerven heeft goed en betrouwbaar drinkwater vooral te maken met volksgezondheid. De drinkwatervoorziening ziet hij als een topprioriteit voor de overheid, die voorrang moet hebben boven commerciële belangen. Een gesprek over het nut van sluipwespen en de nutteloosheid van schaliegas.

'Goede zaak dat zoet water aandacht krijgt in Deltaplan'

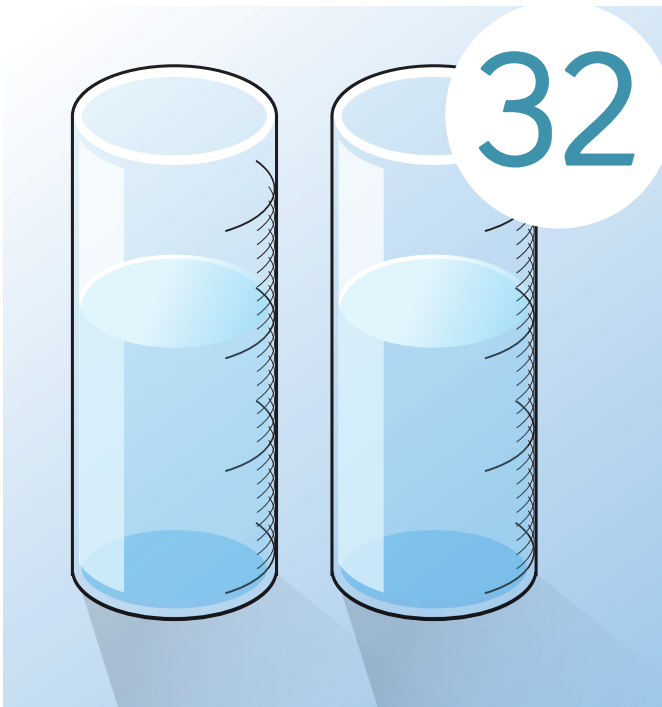
In het werkgebied van het Hoogheemraadschap van Rijnland komen vrijwel alle aspecten van modern waterbeheer aan de orde, aldus dijkgraaf Gerard Doornbos: hoogwaterbescherming, uiteenlopende zoetwaterbehoeften, waterschaarste, verzilting en vervuiling.

28

Leidingnet slim vervangen

Op dit moment verkeren de drinkwaterleidingen in een prima conditie en presteert het net zeer goed. De sector wil die prestaties vasthouden door de vervanging van leidingen gestructureerd uit te voeren, op basis van onderbouwd asset management.

32

De drinkwatersector doorgelicht

Een beeld van de staat van de Nederlandse drinkwatervoorziening, aan de hand van de gecombineerde gegevens van het jaarlijkse 'Tarievenoverzicht drinkwater', het TNS NIPO-onderzoek 'Watergebruik thuis' en de benchmark 'Water in Zicht 2012'. De rode draad: de sector bevindt zich in een stabiele fase.

34

'De Brusselse ogen en oren van Nederland'

In hartje Brussel zetelt de Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de Europese Unie, kortweg ook wel PV EU genoemd. Jeroen Steeghs, hoofd van de afdeling Milieu- en natuurbeleid, vertelt meer over het werk van de PV EU.

36

Water ABC brengt belangen rondom schoner water bij elkaar

Voor de vele knelpunten in de waterkwaliteit door gewasbeschermingsmiddelen zijn inmiddels heel wat oplossingen ontwikkeld. Maar het schort vooral aan blijvende toepassing en borging. Een probleem dat het project Water ABC wil aanpakken.

Eurocommissaris Digitale Agenda, Neelie Kroes

‘Europese richtlijn voor netwerk- en informatiebeveiliging sluit aan bij Nederlandse wetgeving’

Sinds februari 2010 is Neelie Kroes (1941) als lid en vicevoorzitter van de Europese Commissie belast met de digitale agenda. In de zes jaar daarvóór was zij als eurocommissaris verantwoordelijk voor de portefeuille mededinging. Digitale veiligheid heeft op dit moment binnen de EU de allerhoogste prioriteit. Voor de drinkwatersector is dit een uiterst relevant onderwerp, omdat drinkwater voor de maatschappij van cruciaal belang is.

Onlangs bleek dat, net als bij veel andere bedrijfstakken, sommige systemen in de drinkwatersector waren geïnfecteerd met het Citadel botnet-virus, waardoor ze kwetsbaar werden voor hackers. Herhaling van een dergelijk probleem is ongewenst en we hebben Eurocommissaris Kroes daarom gevraagd ons meer te vertellen over de huidige status van de digitale agenda en de invoering ervan. Bovendien past de Nederlandse drinkwatersector een zeer innovatief elektronisch sensorsysteem toe, dat de kwaliteit van het drinkwater binnen de infrastructures meet. Dit sluit aan bij het digitale programma van Kroes.

Voorgestelde richtlijn voor netwerk- en informatiebeveiliging

De Europese Commissie heeft onlangs een strategie voor cyberbeveiliging gepubliceerd, tegelijk met een voorgestelde richtlijn voor netwerk- en informatiebeveiliging (NIS). Een van de bepalingen van deze richtlijn zal zijn dat exploitanten van onontbeerlijke infrastructures (financiële dienstverlening, transport, energie, gezondheidszorg), leveranciers van informatiediensten en overheidsinstanties maatregelen voor risicobeheer moeten nemen en ernstige ICT-incidenten met betrekking tot hun kernactiviteiten moeten rapporteren.

Meldingsplicht

In Nederland wordt een wettelijke meldingsplicht voorbereid die belangrijke industrieën (energie, drinkwater, telecommunicatie, controle en beheer van oppervlaktewater, transport en financiën) zal verplichten grote ICT-inbreuken te melden aan het ministerie van Veiligheid en Justitie (en specifiek aan het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC)), zodat er snel hulp kan worden geboden. Aanleiding voor deze meldingsplicht was de DigiNotar-zaak.

Hoe past de meldingsplicht in Nederland binnen het Europese voorstel?

Kroes: 'Laat ik op de eerste plaats zeggen dat beide initiatieven hetzelfde doel voor ogen hebben: we willen dat ernstige incidenten rondom cyberbeveiliging gemeld worden, zodat alle belanghebbenden adequaat kunnen reageren. De grootscheepse DDoS-aanvallen op Nederlandse banken eerder dit jaar onderstrepen de noodzaak van deze maatregelen. Een dergelijke informatiestroom is een essentieel onderdeel

van de cultuur op het gebied van risicomanagement, waarvoor zowel de voorgestelde richtlijn als de Nederlandse wetgeving pleiten. De voorgestelde richtlijn heeft betrekking op essentiële informatie-infrastructures, zoals vervoer, energie, het bankwezen en financiële instellingen, overheidsinstellingen en de belangrijkste verschaffers van toegang tot het internet. De richtlijn is niet identiek aan de Nederlandse wetgeving, maar sluit wel heel erg hierbij aan.'

Zal de Europese richtlijn ook van toepassing zijn op de drinkwatersector, die momenteel niet in het voorstel wordt genoemd?

Kroes: 'De voorgestelde richtlijn is gericht op de goede werking van de interne markt en is gebaseerd op artikel 114 van het EU-verdrag. Het voorstel heeft betrekking op kritieke informatie-infrastructuur, die een sterke invloed op de werking van de interne markt kan hebben. De drinkwatersector is hierin niet expliciet opgenomen, maar het voorstel zou tijdens de dialogen met de lidstaten aangepast kunnen worden. Het voorstel betreft in elk geval een richtlijn van minimumharmonisatie en zal niet voorkomen dat Nederland voorschriften moet hanteren voor sectoren die niet specifiek genoemd worden, zoals de watersector.'

Twee toezichthouders ongewenst

De voorgestelde EU-richtlijn bepaalt dat elke lidstaat een bevoegde nationale autoriteit moet aanstellen waaraan de desbetreffende bedrijven ICT-incidenten moeten rapporteren. Daarnaast zal deze autoriteit onder andere toezicht houden op de implementatie van de richtlijn, de mogelijkheid krijgen om opdracht te geven voor sectoraudits, de beveiliging van netwerken beoordelen en bindende instructies uitvaardigen.

Zo'n autoriteit met een toezichthoudende rol bestaat momenteel niet in Nederland. Het NCSC is geen toezichthoudende instantie, maar biedt eigenlijk meer ondersteuning en hulp. Met deze benadering zal de Europese Commissie de publiek-private benadering belemmeren die in Nederland de voorkeur geniet. Sterker nog, Nederland heeft al sectorvoorschriften voor vitale sectoren, waaronder eisen met betrekking tot bedrijfscontinuïteit. We moeten voorkomen dat er een situatie ontstaat waarbij tegelijkertijd twee rege-

lingen van toepassing zijn. *Wat is uw visie op dit vraagstuk?*

Kroes: 'De richtlijn is expres bijzonder flexibel ten aanzien van de structuur en de nauwkeurige bevoegdheden van de verantwoordelijke autoriteiten. Het beoogde doel is dat bestaande structures binnen de lidstaten dit oppakken als ze de middelen daartoe hebben. In die geest wil ik ons voorstel bespreken met lidstaten die moeilijkheden verwachten bij het zorgen voor samenhang met hun bestaande institutionele kader. Het is desalniettemin belangrijk om een enkelvoudig richtpunt te houden, om te garanderen dat verschillende activiteiten met betrekking tot cyberbeveiliging binnen een lidstaat gecoördineerd worden, naast effectieve samenwerking binnen het netwerk voor samenwerking op het gebied van informatiebeveiliging.'

Cultuur van risicomanagement

'In mijn optiek is zowel publiek-privaat partnerschap als privaat initiatief essentieel. Daarom gaat de richtlijn over het creëren van een cultuur van risicomanagement en informatiestromen, zonder kwaliteitsnormen op te stellen of nauwkeurige veiligheidsmaatregelen voor te schrijven. Dit is onderdeel van een cyberbeveiligingsstrategie, die initiatieven bevat die gericht zijn op de private sector. Op 17 juni 2013 heeft de Commissie een vrijwillig publiek-privaat platform opgestart om de huidige beste praktijken te bespreken.'

'De bevoegde autoriteiten moeten garanderen dat elke sector profiteert van de ontvangen informatie en dat de informatiestromen bilateraal blijven. In het voorstel moet elke lidstaat mechanismes vaststellen om te zorgen voor een efficiënte samenwerking tussen de publieke en de private sectoren.'

Vertrouwelijkheid garanderen

De richtlijn stelt dat de bevoegde nationale autoriteiten met elkaar en met de Europese Commissie informatie moeten uitwisselen over incidenten. Dit roept vragen op over de privacy en de risico's van openbaarmaking en de negatieve gevolgen hiervan. *Hoe kunt u de vertrouwelijkheid van de informatie garanderen?*

Kroes: 'Persoonsgegevens worden in veel gevallen in gevaar gebracht door incidenten rondom cyberbeveiliging. Ik begrijp

volledig dat mensen zich hier ongemakkelijk bij voelen. De voorgestelde richtlijn stemt echter volledig overeen met eerdere Europese richtlijnen ten aanzien van privacy. De regels rond gegevensbescherming zijn daarom volledig van toepassing en er wordt in het voorstel verwezen naar de erkenning ervan door het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.'

'Ik vind het belangrijk om ervoor te zorgen dat alle informatie die in dit verband nodig is, werkelijk relevant is voor ons doel, het bestrijden van inbreuken op cyberbeveiliging. De richtlijn benadrukt daarom dat, wanneer informatie volgens de Unie en de nationale regelgeving als vertrouwelijk wordt beschouwd, deze vertrouwelijkheid gegarandeerd moet worden bij de uitvoer van de activiteiten en de verwezenlijking van de doelstellingen zoals bepaald door de richtlijn. Er wordt ook gezegd dat informatie die als vertrouwelijk beschouwd wordt door een bevoegde instantie, uitsluitend uitgewisseld zou mogen worden met de Commissie en andere bevoegde instanties als deze uitwisseling absoluut noodzakelijk is voor de toepassing van de richtlijn. De uitgewisselde informatie moet beperkt worden tot wat relevant en proportioneel is voor het doel van uitwisseling.'

Evenwicht tussen openbaar en privébelang

'Er bestaat altijd nog de mogelijkheid voor een bevoegde autoriteit om bijzonder significante incidenten openbaar te maken, maar de richtlijn bepaalt dat de autoriteit in zo'n geval een evenwicht moet zoeken tussen het openbare en het private belang. De richtlijn zegt tevens dat bevoegde autoriteiten bijzondere aandacht moeten schenken aan de behoefte om informatie over productkwetsbaarheden bijzonder vertrouwelijk te behandelen, voorafgaand aan vrijgave van de desbetreffende beveiligingsupdates.'

Welke incidenten?

De richtlijn geeft geen duidelijke beschrijving van de ICT-incidenten die gerapporteerd moeten worden, maar vermeldt slechts: '...incidenten met een aanzienlijke impact op de beveiliging van de door hen verleende kerndiensten aan de bevoegde autoriteiten...'. Vewin is het eens met het beperken van de meldingsplicht tot grotere incidenten

die een bedreiging vormen voor de nationale veiligheid of die kunnen leiden tot sociale onrust. *Welke afbakening heeft u in gedachten?*

Kroes: 'De meldingsplicht is gemodelleerd op het juridische kader dat geldt voor de telecomsector, volgens de Europese kaderrichtlijn voor elektronische communicatienetwerken en -diensten. Het is van het grootste belang dat de openbare autoriteiten geïnformeerd worden over alle 'incidenten met een aanzienlijke impact op de beveiliging van de door hen verleende kerndiensten', zodat zij op de juiste manier preventieve en afwerende maatregelen kunnen ontwerpen, indien nodig kunnen reageren op een incident en relevante informatie kunnen verspreiden naar de private sectoren. De voorgestelde richtlijn verwijst expres naar een 'aanzienlijke' impact en 'kerndiensten', om zo de nadruk te leggen op de meer relevante incidenten. Onze ervaring met de kader-richtlijn telecom toont aan dat op basis van zo'n definitie het aantal meldingen binnen zeer redelijke perken kan blijven.'

Regelgeving voor kostenverlaging voor elektronische communicatie

Op dit moment wordt een EU-verordening voorbereid om de kosten voor implementatie van de infrastructuur voor telecommunicatie te verlagen. Belangrijk element is

de verplichting voor netwerkexploitanten om collega-exploitanten hun infrastructuur te laten gebruiken. Concreet gezegd betekent dit dat telecommunicatiekabels door drinkwaterbuizen zullen lopen.

Er is een belangrijk verband tussen drinkwater en de volksgezondheid. *In hoeverre is het gezamenlijke gebruik van de drinkwaterinfrastructuur te rijmen met de plicht van de waterbedrijven om de kwaliteit van hun drinkwater te garanderen?*

Telecomkabels in waterleidingen?

Kroes: 'De plicht tot de levering van gezond en schoon drinkwater wordt vastgelegd in de drinkwaterrichtlijn, die leidend zal zijn voor de implementering van regelgeving. De kwaliteit van het drinkwater moet diensgevolge altijd gegarandeerd worden. Als een deel van de waterinfrastructuur daarom gebruikt zou worden voor de plaatsing van telecommunicatiekabels, mag dit het veilig en betrouwbaar gebruik of de kwaliteit van het water op geen enkele manier hinderen.'

'Tegelijkertijd bestaat er een aanzienlijke potentiële synergie bij het gezamenlijk gebruik van water- en ICT-infrastructuur, zoals het aanbieden van verbeterde levering en betere waterkwaliteit. Denk bijvoorbeeld maar eens aan een efficiëntere

watervdeling, mogelijk gemaakt door een betere controle, rechtstreekse kwaliteitsbewaking, betere lekdetectie en het mondiger maken van burgers voor een bewuster waterverbruik.’

In welke mate zullen drinkwaterbedrijven kunnen beslissen dat het gezamenlijk gebruik van hun leidingen ongewenst is?

Kroes: ‘Het gezamenlijk gebruik van infrastructuur gaat over kansen om beter zaken te kunnen doen. Dit geldt voor bedrijven en voor de consument. Waterleidingbedrijven zijn spelers die gericht moeten blijven op het garanderen van één van de meest waardevolle grondstoffen die we ter beschikking hebben: schoon water. Maar hierbij zien ze mogelijk ook een kans om met minder inspanning betere dienstverlening te kunnen bieden. Daarom hoeven we volgens mij niet bang te zijn dat ze het voorstel niet steunen.’

Commerciële exploitatie van bestaande openbare infrastructuur

‘Het voorstel van de Commissie is gericht op netwerkbeheerders, waaronder nutsbedrijven, om het mogelijk te maken om bestaande fysieke infrastructuur commercieel te exploiteren, door de infrastructuur bijvoorbeeld toegankelijk te maken voor telecombedrijven voor de aanleg van snel internet. Dit is niet evident, omdat in enkele lidstaten nutsbedrijven niet in bedrijfssectoren mogen werken die niet tot hun kerntaken behoren. Aan de andere kant is er al een aantal succesvolle lopende initiatieven, onder andere de aanleg van telecomnetwerken in riolen in Parijs, Wenen en Schotland.’

‘Vanaf het begin heeft veiligheid in het wetsvoorstel centraal gestaan. Waterbedrijven moeten handelen in overeenstemming met de wetten die hun functioneren regelen in hun eigen landen, evenals de eerder genoemde drinkwaterrichtlijn. De veiligheid en de integriteit van de basisdienst mogen niet in gevaar komen, of dit nu gaat over water, energievoorziening of transport. Als er een mogelijk negatief effect op de basisinfrastructuur is, moet toegang tot deze infrastructuur geweigerd kunnen worden. Er is daarom geen enkele reden waarom de kwaliteit van het drinkwater negatief

beïnvloed zou kunnen worden door mogelijk gezamenlijk gebruik.’

Versterken van de ICT-concurrentiepositie van de EU

De Nederlandse drinkwatersector gebruikt een zeer innovatief digitaal sensorsysteem, dat de kwaliteit van het drinkwater binnen het 118.000 kilometer lange drinkwaternet meet. Zelfs geringe plaatselijke vervuiling kan worden opgespoord en verwijderd. *Hoe kan dit de concurrentiepositie van de Europese ICT-sector ondersteunen?*

Kroes: ‘Innovatie komt naar boven drijven als we durven vragen: ‘Wat als?’ Europa is altijd sterk geweest in het stellen van deze vragen. Uw innovatieve sensoren zijn een uitstekend voorbeeld van het antwoord dat gegeven kan worden als deze vragen gesteld worden. Schoon drinkwater is een goed dat overal ter wereld nodig is en de Nederlandse vakkennis op dit gebied is daarom een fantastische bron voor export en Europees leiderschap, door middel van het gebruik van ICT voor het faciliteren van vitale goederen.’

EIP on Water

‘Het recentelijk gelanceerde European Innovation Partnership (EIP) on Water heeft deze koppeling erkend als een belangrijke kans op de markt, met een groeipotentieel van ongeveer 30% per jaar. Relevante sectoren, zoals de ICT-sector die ook in de bestuursstructuur van de EIP is vertegenwoordigd, zullen zich ongetwijfeld richten op deze kans waarmee duizenden banen gecreëerd worden. De resultaten gaan nog een stuk verder: snelle breedbandnetwerken vormen de ruggengraat van de eengemaakte markt. De voorgestelde regelgeving is gericht op een belangrijke kostenreductie voor de uitrol van deze netwerken, wat zal leiden tot een betere concurrentiepositie voor alle Europese bedrijven, naast de overduidelijke voordelen voor de burgers.’

Hoe kan de EU dergelijke innovaties in de drinkwatersector ondersteunen ter versterking van de Europese concurrentiepositie van de ICT-sector?

Kroes: ‘De EIP on Water richt zich op het faciliteren van de ontwikkeling en inzet van innovatieve oplossingen voor wateruitdagingen en daarmee steunt het de concurrentiepositie van de Europese watersec-

tor. Slimme technologieën worden erkend als een belangrijke factor die het succes van de prioriteiten in het strategische implementatieplan van de EIP mogelijk maakt. Activiteiten zijn onder andere de identificatie en uitbanning van innovatiebarrières, het uitlijnen van de strategische prioriteiten met de verschillende Europese financieringsmechanismen om een maximaal hefboomeffect in de Opleiding & Ontwikkeling (O&O) van de watersector te bereiken en het opzetten van proefprojecten waarin waterkwaliteit aan digitale informatiesystemen gekoppeld wordt.’

Pionierprojecten FP7

‘Het zevende kaderprogramma van de Europese Gemeenschap voor activiteiten op het gebied van onderzoek, technologische ontwikkeling en demonstratie (FP7) is al begonnen met pionierprojecten op het gebied van O&O-onderwerpen binnen het gebied, bijvoorbeeld: geavanceerd meten en voorspellen van consumptiepatronen, gecombineerde energie- en waterbeheerprogramma's of geavanceerd vraagmanagement met aangepaste prijsstelling. De EU zal deze steun voortzetten gedurende het volgende meerjarige kaderprogramma, voortbouwend op de bestaande samenwerking met lidstaatautoriteiten en partners uit de sector in de EIP ‘Slimme steden en gemeenten’ en de EIP’s ‘Water’. Ten slotte worden activiteiten in lijn gebracht die bijdragen aan de Digitale Agenda en de beleidsdoelstellingen Europa 2020, om de concurrentiepositie van Europa verder te versterken.’

Drs. N. (Neelie) Kroes is een dochter van een Rotterdamse vervoersondernemer en werd in 1971 Tweede Kamerlid voor de VVD. In het eerste kabinet-Van Agt (1977-1981) was zij staatssecretaris van vervoerszaken en PTT-zaken. Daarna was Kroes van 1982 tot 1989 minister van Verkeer en Waterstaat in de kabinetten Lubbers I en II. Na haar ministerschap vervulde ze diverse functies in het bedrijfsleven en was ze onder meer president van Universiteit Nyenrode. Vanaf 2004 is ze lid van de Europese Commissie, eerst met mededinging in haar portefeuille, sinds 2010 met ICT en telecom.

Nieuwe Vewin-directeur, Renée Bergkamp

‘Steeds op zoek naar de meest effectieve coalitie’

Per 1 november 2013 is Renée Bergkamp Theo Schmitz opgevolgd als directeur van Vewin. Bergkamp is geen onbekende in Den Haag, waar ze verschillende directiefuncties vervulde, laatstelijk als directeur-generaal op het ministerie van Economische Zaken. Een korte kennismaking aan de hand van vier steekwoorden: belangenbehartiging, leden, Den Haag en mensen.

‘Het mooiste compliment dat ik tijdens mijn carrière heb ontvangen, was: ‘Ze is jurist, maar gelukkig heeft ze wel wat bijgeleerd’, aldus Bergkamp. ‘Mijn eerste baan was bij het ministerie van Landbouw, waar ik veel wetgevingswerk heb gedaan, rondom de implementatie van Europese regelgeving. Daarna ben ik via de Directie Internationale Zaken van hetzelfde ministerie terechtgekomen in de internationale arena. Ik werkte toen drie dagen per week in Den Haag en twee in Brussel, als woordvoerder in het voorportaal van de Landbouwwaad. Dat was een leuke tijd, waarin je het beleid zag veranderen van puur markt- en prijsbeleid richting een breder en maatschappelijk beleid. Aansluitend heb ik twee verschillende directeursfuncties vervuld bij het ministerie van Justitie. Toen ben ik gevraagd om weer naar het ministerie van Landbouw te komen, deze keer als directeur-generaal. Dezelfde functie heb ik daarna een paar jaar gehad bij Economische Zaken, met de portefeuille Ondernemen en Innovatie.’

‘Na 28 jaar werken voor de overheid heb ik in 2011 de overstap gemaakt richting de publiek-private sector, bij de productieschappen akkerbouw, diervoeder en wijn. De samenwerking tussen werkgevers, werknemers en overheid binnen die organisatie vond ik erg interessant. De productschappen stonden toen al enigszins

onder druk, maar dat kwam onverwacht in een stroomversnelling toen het eerste kabinet Rutte viel. In het regeerakkoord kwam opeens een regeltje over de opheffing van de productschappen en toen ging het snel. In de afwikkeling van die boedel heb ik overigens nog wel heel veel geleerd, onder andere over hoe je de boel ook onder minder positieve omstandigheden bij elkaar houdt.'

Wat is de rol van belangbehartiging in de Nederlandse polder?

Bergkamp: 'Het verschijnsel 'belangenbehartiging' is in Nederland alom geaccepteerd, omdat de politiek hier altijd op zoek is naar draagvlak en beleid wil ontwikkelen dat werkt. In onze polders praat iedereen met iedereen, maar mede daarom moet je je wel weten te onderscheiden. Dat betekent: je informatie op orde hebben, betrouwbaar zijn, weten waar je het over hebt, en vooral: kort en bondig zijn. Wat het werk bij Vewin zo interessant maakt, is de vraag: 'Hoe doe je dat voor een sector die zijn zaakjes zo te zien al goed op orde heeft?' De Nederlandse drinkwatervoorziening behoort tot de beste ter wereld, en levert lekker water tegen een lage prijs, dat overal en altijd zo uit de kraan komt. De valkuil is dan, dat iedereen denkt dat dat allemaal vanzelf gaat. Het is dus onze uitdaging om binnen die vanzelfsprekendheid accenten te leggen en het echte verhaal te vertellen: het is juist heel bijzonder wat de drinkwaterbedrijven doen. En daar mogen we best trots op zijn.'

Vewin is een vereniging, wat zegt dat over de sector?

Bergkamp: 'Onze leden zijn ons bestaansrecht, onze legitimatie. Wij zijn er voor onze leden en moeten hun verwachtingen dus waarmaken. Onze leden zijn zeer betrokken bij het werk van Vewin en doen actief mee bij het uitstippelen van het beleid. Ondanks dat er maar tien drinkwaterbedrijven zijn, is er voor Vewin als belangenvereniging een duidelijke rol weggelegd. In de meeste gremia is toch maar één stoel gereserveerd voor elke sector; dan is het handig als je over één antenne en één spreekbuis beschikt. Daarnaast is lobbyen gewoon een vak, daar heb je specialisten voor nodig en is het van belang te focussen op de punten

die er echt toe doen. Maar we kunnen het natuurlijk nooit alleen. Zo creëer je bijvoorbeeld meer impact door samen met de bedrijven op pad te gaan om te vertellen wat de gevolgen zijn van bepaalde plannen of regelgeving. En soms zoek je daarbij andere partners, afhankelijk van de situatie. In de meest effectieve coalitie optrekken richting ons doel, dat is waar we steeds naar streven. Dat is trouwens nog wel iets dat ik zou willen ontwikkelen: ik mis een beetje dat er af en toe andere stakeholders voor ons in de bres springen.'

Welke voordelen biedt een 'Haagse' loopbaan bij dit werk?

Bergkamp: 'Vooropgesteld; we zitten in ons kantoor aan het Malieveld natuurlijk al heel centraal, dicht bij de ministeries en het parlement. Ik zelf heb inderdaad een flinke historie op deze vierkante kilometer en vind het ook heel leuk om oude bekenden tegen te komen of contacten tot stand te brengen. Daarbij is water een prachtig onderwerp om met beleidsmakers over te praten, een algemeen belang dat veel mensen ter harte gaat.'

Tot slot, wilt u kort reageren op de combinatie 'mensen en managen'?

Bergkamp: 'Mensen zijn essentieel voor dit werk; het is in de kern het enige instrument dat wij als Vewin hebben. Ik heb al aan heel wat organisaties leiding gegeven, groot én klein. Vooral in dat laatste geval moet je elkaar goed kennen en kunnen profiteren van elkaars kennis en netwerk. Bij Vewin is dat gelukkig ook het geval: de medewerkers zijn stuk voor stuk zelfstandige professionals, die hun weg goed weten te vinden. Managen is voor mij toch meer loslaten, proberen mensen te laten groeien. Mijn rol is dan meer coördinerend, op grote lijnen, bijvoorbeeld om te schakelen tussen alternatieven of te voorkomen dat we – op een ander niveau – tegen elkaar worden uitgespeeld. Ik heb voor Vewin vier P's geformuleerd: we moeten een proactieve en professionele organisatie zijn, we moeten steeds op zoek gaan naar partners en vooral: elke dag ontzettend veel plezier in ons werk hebben. En daar ga ik persoonlijk op toezien!'

Renée Bergkamp (1959) is haar loopbaan in 1983 – na een studie internationaal recht aan de Vrije Universiteit in Amsterdam – begonnen bij het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV), als jurist bij de Directie Juridische Zaken. In 1994 werd ze plaatsvervangend directeur Internationale Zaken van hetzelfde ministerie. In september 1999 ging ze naar het ministerie van Justitie, waar ze werkzaam was als directeur Handhaving en vervolgens als directeur Vreemdelingenbeleid. In 2002 ging zij terug naar het ministerie van LNV, nu in de functie van directeur-generaal. In september 2007 maakte zij de overstap naar het ministerie van Economische Zaken. Bergkamp vervulde daar de functie van directeur-generaal Ondernemen en Innovatie. Van oktober 2011 tot november 2013 was zij voorzitter van de productschappen akkerbouw, diervoeder en wijn. Enkele nevenfuncties van haar zijn adviseurschappen bij de universiteiten van Delft en Wageningen, lid van het landelijk bestuur van Veilig Verkeer Nederland en commissaris bij de Parnassia Groep. Bergkamp heeft een dochter en woont samen met haar partner.

Niet de stok achter de deur, wel de steen in de vijver

Visitatiecommissie waterketen kritisch, maar hoopvol

Sinds juni dit jaar is de Visitatiecommissie waterketen bezig met het vormen van een beeld van de resultaten van de samenwerking binnen de waterketen. Voorzitter Karla Peijs wond er geen doekjes om, tijdens een bijeenkomst bij Rijkswaterstaat begin oktober: 'Voor sommigen is het beeld prima, voor anderen niet rooskleurig.' Toch is ze hoopvol: 'In dit tempo gaan de partijen het niet halen, maar met een tandje erbij móét het lukken.'

Karla Peijs (CDA) weet waar ze het over heeft als ze over bestuurlijke samenwerking spreekt. Tot 1 maart 2013 was zij commissaris van de Koningin van de provincie Zeeland, daarvoor was ze onder andere minister van Verkeer en Waterstaat in de kabinetten Balkenende II en III. Sinds juni is ze voorzitter van de Visitatiecommissie die bij de verschillende partners van het in 2011 ondertekende Bestuursakkoord Water de geboekte vooruitgang van de doelmatigheidsopgave in de waterketen inventariseert.

Afspraken afvalwaterketen

In 2010 hebben gemeenten en waterschappen afspraken gemaakt over regionale samenwerking in de afvalwaterketen, met als doel om in 2020 de kosten te beheersen, de kwaliteit te verbeteren en de kwetsbaarheid te verminderen: de zogeheten 3 k's. Om deze afspraken kracht bij te zetten hebben de partijen zelf een 'stok-achter-de-deur' afgesproken, in de vorm van een interventieladder. De eerste trede van die ladder betreft het stimuleren, ondersteunen en aanspreken van de regio's, onder de noemer 'Samen werken aan water'. De tweede trede is de beoordeling door de Visitatiecommissie waterketen. De laatste trede wordt gevormd door mogelijke aanwijzingen door de provincies, in het geval

de partners op eigen kracht de gestelde doelen niet halen. De Visitatiecommissie rapporteert eind 2014 over de verwachte resultaten van de regio's en drinkwaterbedrijven op het gebied van minder kosten en kwetsbaarheid, en meer kwaliteit vanaf 2020.

Bestuursakkoord Water

In 2011 zijn deze afspraken opgenomen in het bredere Bestuursakkoord Water, waarbij ook de drinkwaterbedrijven waren betrokken. Het Feitenonderzoek Doelmatig Waterketenbeheer uit 2010 constateerde dat met de juiste maatregelen enorme besparingen konden worden bereikt in de gehele waterketen. In het BAW is daarom vastgelegd dat de gemeenten en waterschappen vanaf 2020 jaarlijks 380 miljoen euro minder zouden uitgeven dan de verwachte autonome kostenontwikkeling. De drinkwaterbedrijven legden zichzelf een opdracht van 70 miljoen euro aan besparingen op.

Eerste beeld Visitatiecommissie

Vanaf juni 2013 bereidt de Visitatiecommissie de inventarisatie voor. De regio's konden tot september informatie aanleveren over de bereikte resultaten. Op basis daarvan kwam de commissie begin oktober met een eerste 'foto' van de stand

van zaken. Tot 15 november konden de partijen extra informatie aanleveren om dit beeld bij te stellen. In dat kader organiseerde de commissie ook vijf regiobijeenkomsten, waarop men kon reageren op het eerste beeld. Peijs is helder in haar voorlopige vaststelling: 'De drinkwaterbedrijven gaan hun aandeel halen, vooral dankzij de inspanning van enkele koplopers. Er is helaas nog weinig verbinding tussen de

drinkwaterbedrijven enerzijds en de regionale samenwerking tussen gemeenten en waterschappen anderzijds. Men geeft in enkele gevallen aan elkaar niet te kennen, maar dat klopt natuurlijk niet: ik vertaal dat als een gebrek aan vertrouwen. Ook is men te lang bezig met het opzetten van formele samenwerkingsvormen. Je ziet bij de succesvolle regio's dat ze gewoon werken derwijs aan de slag zijn gegaan, volgens het concept 'form follows function': dat werpt vruchten af.'

Gaan de BAW-partijen het redden?

Peijs: 'Ten eerste: ze zullen wel moeten, linksom of rechtsom. De resultaten bij de koplopers geven aan dat de doelstellingen haalbaar zijn. Maar bij het huidige inspanningspeil gaan de gemeenten en de waterschappen als geheel het niet redden. Het eerste beeld komt uit op een kopgroep van zo'n 15% van de regio's die voldoen aan de criteria. Een klein peloton van 20% voldoet gedeeltelijk aan de criteria. Een hele grote groep achterblijvers van 65% toont ons (op papier) te weinig ambitie en heeft niet voldoende randvoorwaarden gecreëerd voor de implementatie. Bij de achterblijvers bevinden zich ook regio's en drinkwaterbedrijven die onze vragen niet hebben beantwoord of niet voldoende onderbouwing hebben verstrekt. Dat kan in de tweede ronde dus nog goed komen.'

Hoe kijkt u aan tegen de samenwerking van de drinkwaterbedrijven met de waterschappen en gemeenten?

Peijs: 'Die kan hier en daar nog wel wat beter. De drinkwaterbedrijven beschikken op relevante terreinen over veel kennis en ervaring die kan helpen om de doelmatigheidsdoelen in de hele waterketen te halen. De drinkwatersector zal nog meer zijn best moeten gaan doen om de andere partijen ervan te overtuigen hen bij de regionale samenwerking te betrekken. En de gemeenten en de waterschappen moeten hun verantwoordelijkheid nemen en de uitgestoken hand van de drinkwaterbedrijven aanpakken.'

Is het alleen kommer en kwel?

Peijs: 'Nee, volstrekt niet. We komen prachtige, organisch gegroeide vormen van samenwerking tegen, die de gestelde doelen meer dan halen. Die best practices gaan wij delen met de achterblijvende re-

gio's, om zo tot betere resultaten te komen. Belangrijk is dat men niet blijft hangen in louter 'samenwerking' als resultaat: het moet ook echt iets opleveren. Ik denk dat daarbij het thema innovatie nog steeds veel mogelijkheden biedt, zoals je ook ziet aan de manier waarop waterschappen bezig zijn hun rioolwaterzuiveringen om te bouwen tot productie-eenheden van energie en grondstoffen. Wij hebben nu als Visitatiecommissie een steen in de vijver gegooid, in de hoop dat de rimpelingen in het water effect gaan hebben bij verschillende mensen en organisaties.'

Wanneer is het Bestuursakkoord Water geslaagd: als de gestelde opbrengst is gehaald, of is er meer te realiseren?

Peijs: 'Vooropgesteld: die 450 miljoen aan besparingen vormen het hoofddoel. Dat is niet van bovenaf geregeld, dat hebben de partijen uit de waterketen zelf afgesproken. Daarnaast zijn verhoging van de kwaliteit en minder kwetsbaarheid van belang. Innovatie en duurzaamheid zijn middelen om dat doel te bereiken, geen doelen op zich. Dat neemt niet weg dat resultaten op die terreinen zeer wenselijk zijn en zorgen voor een meerwaarde van de samenwer-

king in de waterketen. De bijdrage van de Visitatiecommissie is dat wij de partijen wakker schudden en stimuleren.

Eind 2013 maakt de commissie de balans op over het definitieve beeld over de voortgang. De commissie treedt hiermee medio januari 2014 naar buiten. Dan wordt het tweede beeld van de voortgang gepresenteerd. De Visitatiecommissie gaat begin 2014 werkbezoeken afleggen aan vooral achterblijvende regio's, die tot september de tijd hebben om hun aanpak te verbeteren. Indien nodig volgt er nog een tweede visitatieronde. In december 2014 volgt het eindrapport van de commissie aan de regionale besturen, de Stuurgroep Water en de Stuurgroep Drinkwaterbereiding, Riolering en Afvalwaterbehandeling (DRAB).

'DE DRINKWATER-
BEDRIJVEN GAAN HUN
AANDEEL HALEN'

‘Varen we naar de Overtoom’

Een groep van 45 wetenschappers en journalisten uit Marokko, de Verenigde Staten, Mexico, India, Kroatië, Panama, Sri Lanka, Koeweit, Oman en Egypte heeft op uitnodiging van de rijksoverheid tijdens de International Water Week Amsterdam (van 4 tot 8 november jl.) een bezoek gebracht aan Nederland.

Dit internationale gezelschap nam deel aan het IWW-congres en heeft in verschillende samenstellingen kennisgemaakt met Nederlandse organisaties en bedrijven op het gebied van water. Zo maakten de wetenschappers onder andere een excursie te water, die werd georganiseerd door Waternet.

De journalisten hebben hun bezoek afgesloten met een speciale boottocht over de Amsterdamse grachten. Tijdens een tocht in een open motorsloep vertelden de directeur van Waternet, Roelof Kruise, en twee van zijn medewerkers over de rol van Waternet, de ontwikkelingen vanuit het verleden naar de toekomst van groeiende steden en de mogelijke effecten van extremen in neerslag door een veranderend klimaat.

Waterspiegel Update: digitaal en mobiel

De laatste ontwikkelingen in de drinkwatersector ook op tablet of smartphone

Deze gratis digitale nieuwsbrief van Vewin verschijnt zo'n 10 maal per jaar, tussen de edities van de gedrukte Waterspiegel in. Zo blijft u altijd op de hoogte van de laatste ontwikkelingen in de drinkwatersector.

Scan de QR-code om u aan te melden:

ABONNEER U NU GRATIS OP DE DIGITALE WATERSPIEGEL UPDATE
VIA WWW.VEWIN.NL/WATERSPIEGELUPDATE

Tweede Kamerlid Henk van Gerven, SP

Actieve rol van overheid bij bescherming van drinkwatervoorziening

Van origine is Henk van Gerven huisarts. Goed en betrouwbaar drinkwater heeft voor hem dan ook vooral te maken met volksgezondheid. De drinkwatervoorziening ziet hij als een absolute topprioriteit voor de overheid, die voorrang moet hebben boven commerciële belangen. Een gesprek over het nut van sluipwespen en de nutteloosheid van schaliegas.

Het besef van wat drinkwater voor je doet, zat er bij Henk van Gerven (1955) al vroeg in. 'Als klein jongetje kwam ik een keer helemaal 'uitgedroogd' thuis na een uren lange wandeltocht', vertelt hij. 'Ik weet nog goed hoe ik thuis in de keuken onder de kraan ging hangen en 'm helemaal leeg-

dronk. Heerlijk! Later in mijn medische opleiding leerde ik dat je lichaam voor 70% uit water bestaat en een essentieel element is voor leven.' Na acht jaar als wethouder in Oss kwam Van Gerven in 2006 in de Tweede Kamer. Bij de laatste verkiezingen kreeg hij naast gezondheidszorg, land-

bouw, natuur en visserij, ook de onderwerpen ruimtelijke ordening, water en milieu in zijn portefeuille.

Voor drinkwaterbedrijven is een schoon milieu van groot belang, in het bijzonder grond- en oppervlaktewater. Lozingen

en gebruik van chemische middelen, bestrijdingsmiddelen en medicijnresten zijn een bedreiging voor de bronnen waarvan drinkwater wordt gemaakt. *Hoe staat u tegenover het gebruik van middelen die aantoonbaar slecht zijn voor het milieu, zoals microplastics en glyfosaat?*

Van Gerven: 'Vooropgesteld, wij vinden dat milieubeschermingsmaatregelen, zoals een verbod op het gebruik van glyfosaat, te langzaam worden ingevoerd. De focus ligt in Nederland nog te veel op landbouwproductie tegen zo laag mogelijke kosten. De inzet van chemische bestrijdingsmiddelen wordt dan gezien als goedkope oplossing. Wij vinden het een taak voor de nationale en lokale overheid om daar een actieve rol in te spelen en zelf het goede voorbeeld te geven. Er zijn voldoende alternatieve manieren om van onkruid af te komen. Als je daar bewust in investeert, kun je ongewenste chemische bestrijdingsmiddelen snel uitbannen. Waar een wil is, is een weg: denk bijvoorbeeld aan hoe het in het verleden met het middel DDT is gegaan.'

Wereld beter achterlaten

'Je komt hier op het terrein van duurzaam beheer van de wereld. De definitie van duurzaamheid is vrij simpel: wij willen de aarde beter achterlaten voor onze kinderen dan we hem zelf hebben gekregen. Als je daar niet aan hebt bijgedragen, ben je als mens, als bedrijf of organisatie niet goed bezig geweest. Voorbeelden te over dat het wel kan, ook winstgevend. Ik was laatst op bezoek bij de Brabantse tomatentelersorganisatie Tasty Tom. Daar is de gehele productie duurzaam ingericht, tot en met sluipwespen in plaats van pesticiden. Toch zien ze daar kans grootschalig te produceren: ze leveren onder andere aan Albert Heijn.'

Wat wilt u eraan doen om het gebruik van ongewenste stoffen te verminderen?

Van Gerven: 'Op het gebied van microplastics en nanostoffen ligt er een grote verantwoordelijkheid bij de bedrijven, die zelf hebben besloten allerlei vreemde stoffen in hun producten te verwerken. Ik pleit voor een uitgebreide bewustwordingscampagne richting de burgers: veel mensen blijken helemaal niet te weten wat ze op hun lijf smeren of wat ze eten of drinken. Daarnaast moeten die stoffen er gewoon helemaal niet inzitten, daar heeft

volgens mij niemand om gevraagd. Dat is dus een schone taak voor de overheid: als de industrie zijn verantwoordelijkheid niet neemt, moeten er strenge regels komen die dit soort toevoegingen verbieden.'

Vewin vindt dat medicijnresten in water te weinig aandacht krijgen en pleit voor het principe 'de vervuiler betaalt', hoe kijkt u daar tegenaan?

Van Gerven: 'Dat is een prima uitgangspunt. Maar belangrijker is nog dat die vervuiler stopt met vervuilen. Zo zijn wij een groot voorstander van een totaalverbod op neonicotinoïden; pesticiden die in verband worden gebracht met de grote bijensterfte van de afgelopen jaren. Ook op het gebied van medicijnresten moeten er strenge regels gaan gelden: wij vragen al jaren om het minimaliseren van antibioticagebruik in de veeteelt. Ook moet er volgens ons een onafhankelijke toezichthouder voor dit soort zaken komen, bijvoorbeeld vanuit het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.'

'Primair zetten wij in op positieve maatregelen, zoals een schone productie, en pas daarna op sturing via belastingen. Mede om die reden zien wij verhoging van de belasting op drinkwater om zo watergebruik terug te dringen niet zitten: drinkwater mag geen melkkoe voor de overheid worden. Drinkwater is een primaire basisbehoefte en daarmee in de kern een inelastisch goed. Mensen gaan niet noemenswaardig minder water gebruiken als het iets duurder wordt. Wij geloven meer in duurzame maatregelen, zoals waterbesparende douchekoppen, zuiniger wasmachines, enzovoort.'

Schaliegas is achterhaald

Minister Kamp heeft aangekondigd dat er voorlopig geen proefboringen naar schaliegas plaats zullen vinden. *Hoe staat de SP tegenover schaliegaswinning?*

Van Gerven: 'Wij zijn onder de huidige condities geen voorstander van schaliegaswinning: te riskant en niet nodig. We moeten

sowieso af van onze verslaving van fossiele brandstoffen en juist investeren in de toekomst, in duurzame energiebronnen. Zon, water en wind bieden genoeg mogelijkheden om in de energiebehoefte van ons allemaal te voorzien. Schaliegas is een stap terug, geen sprong vooruit.'

STRONG

Naast het boren naar schaliegas zijn er nog meer ondergrondse activiteiten. Denk aan warmte/koude-energiesystemen, opslag van (nucleaire) stoffen en transport van stoffen en signalen. Hiervoor is momenteel de Structuurvisie Ondergrond, STRONG, in voorbereiding. *Welke rol moet grondwater krijgen in deze structuurvisie?*

Van Gerven: 'Veilige en ongestoorde drinkwatervoorziening is een groot nationaal belang, dat moet prevaleren boven commerciële belangen. Bij problemen moeten de drinkwaterbedrijven een doorslaggevende stem krijgen en aan de noodrem kunnen trekken.'

Welke relatie ziet u met de Omgevingswet?

Van Gerven: 'De Omgevingswet is een grote dereguleringsoperatie, waar wij geen heil in zien. Veel van de bestaande wetten en regels op dit gebied zijn ontstaan uit de praktijk: er is behoefte aan, dus waarom wil je dat veranderen. Soms kan een zekere stroperigheid door veel regels zelfs positief zijn voor de ordening, omdat wordt voorkomen dat er te snel onomkeerbare beslissingen worden genomen. Ik hoef maar naar de verschillen tussen de ruimtelijke ordening in België en Nederland en de gevolgen daarvan in het straatbeeld te verwijzen om dat punt te onderstrepen. Als er geen nationale wet is om op terug te vallen, krijg je conflicten tussen lokale en nationale belangen. Wij zien het als groot gevaar dat de drinkwaterbronnen bij het huidige wetsvoorstel in de verdrukking gaan komen. Wij pleiten dan ook voor nationale regels, een louter uitvoerende rol voor de lokale overheden, en controle door de provincies en het rijk.'

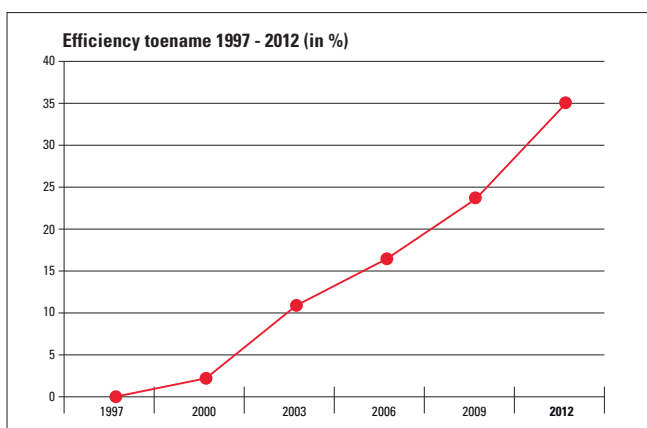
Kwaliteit door inzet en continuïteit

Het Nederlandse drinkwater is van uitstekende kwaliteit en voldoet ruimschoots aan alle wettelijke eisen, zo blijkt uit de onlangs aan minister Schultz van I&M aangeboden benchmark 'Water in Zicht 2012'. De vergelijking biedt inzicht in de belangrijkste prestaties van de sector en de individuele bedrijven, die op vier thema's langs de lat worden gelegd: Waterkwaliteit, Dienstverlening, Milieu en Financiën & Efficiency.

Doel

Het doel van de benchmark is de prestaties van de drinkwatersector transparant weer te geven voor alle belanghebbenden. Daarnaast verschaft de benchmark inzicht waarmee drinkwaterbedrijven zelf hun processen verder kunnen optimaliseren. En niet zonder succes: sinds de invoering van de prestatievergelijking in 1997 is de efficiency toegenomen met 35%!

Zie figuur 1.

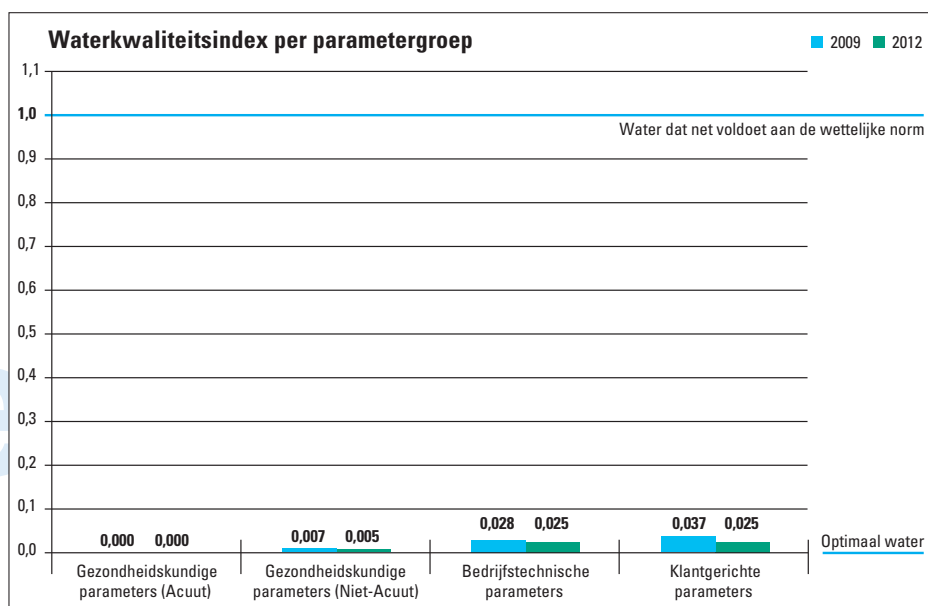
Figuur 1.

Waterkwaliteit

Drinkwaterkwaliteit in Nederland verder verbeterd

De kwaliteit van het drinkwater in Nederland is optimaal te noemen. Met name omdat de sector systematisch investeert in geavanceerde technieken om de kwaliteit van het drinkwater op hoog niveau te houden en moeilijk verwijderbare stoffen uit het water te halen. Ten opzichte van 2009 is de drinkwaterkwaliteit opnieuw verbeterd, vooral door meer onthardingsmaatregelen door de drinkwaterbedrijven.

Zie figuur 2.

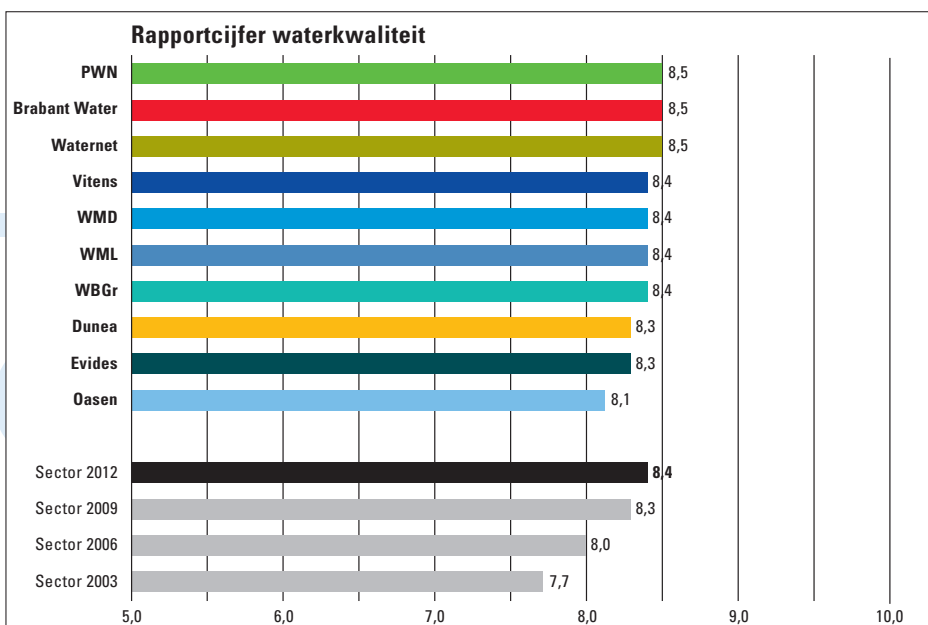
Figuur 2. De Waterkwaliteitsindex in 2012 is gemiddeld over de 4 parametergroepen: 0,01. Hoogst haalbare = 0,000. Wettelijke norm = 1,000.

Rapportcijfer drinkwaterkwaliteit

Het rapportcijfer voor de waterkwaliteit blijft hoog. Gemiddeld geeft de klant het drinkwater een rapportcijfer van 8,4, een lichte stijging ten opzichte van 2009.

Zie figuur 3.

Figuur 3.

Dienstverlening

Klantwaardering gemiddeld 7,7

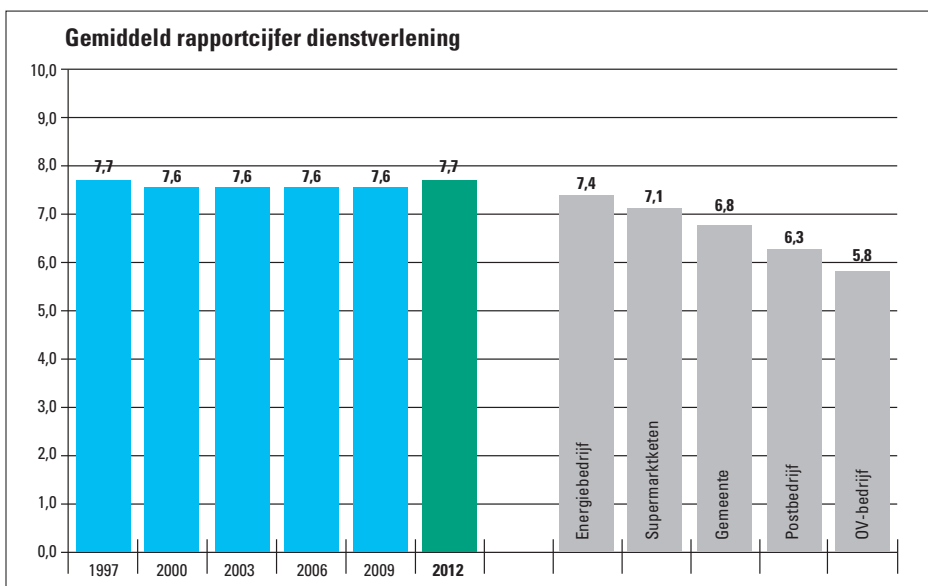
Klanten van drinkwaterbedrijven geven gemiddeld een rapportcijfer van 7,7 voor de dienstverlening, iets hoger dan de 7,6 uit de vier voorgaande klantonderzoeken. De klant is dus onverminderd tevreden over de dienstverlening. Vergelijken met een aantal andere organisaties die ook in basisbehoeften voorzien, scoren de drinkwaterbedrijven hoger.

Zie figuur 4.

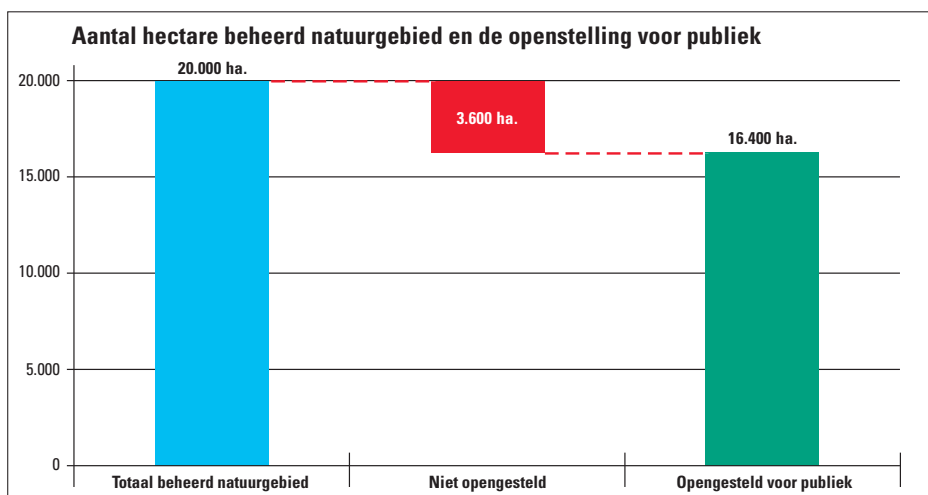
Openstelling natuurgebieden voor publiek

In totaal kent Nederland 123.300 hectare grondwaterbeschermingsgebied. Hiervan is 13% exclusief voor waterwinning. Van de door drinkwaterbedrijven beheerde natuurgebieden is 82% opengesteld voor het publiek. De totale oppervlakte van de door de drinkwaterbedrijven beheerde natuurgebieden is zo'n 23.000 hectare, 0,5% van de totale oppervlakte van Nederland. Daarmee zijn de drinkwaterbedrijven de vierde natuurbeheerder van Nederland, na Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en De12Landschappen.

Zie figuur 5.

Figuur 4.

Figuur 5. De sector beheert circa 20.000 hectare natuurgebied, waarvan 82% is opengesteld voor het publiek.

Milieu

Milieu

Duurzaamheid stijgt

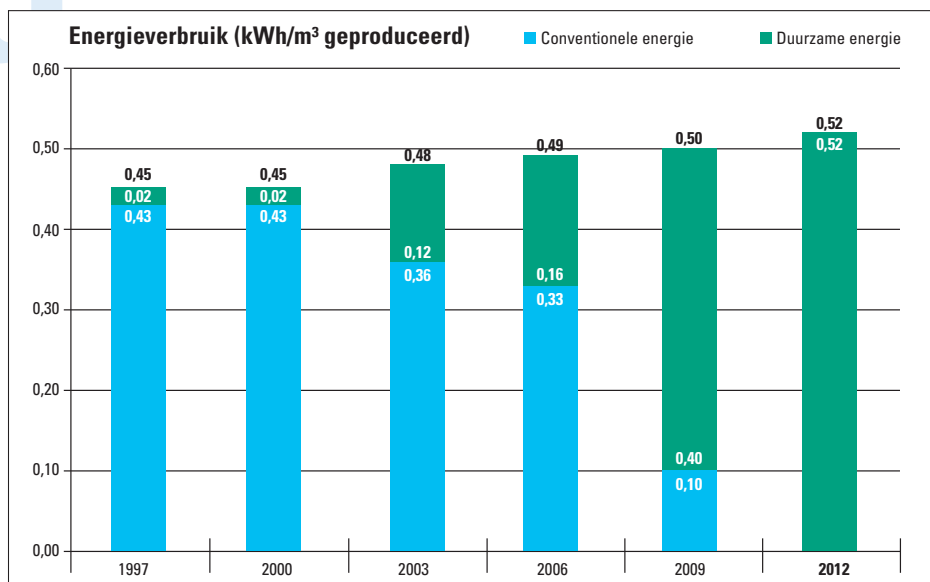
Alle drinkwaterbedrijven gebruiken voor hun productie en distributieproces 100% groene stroom, gestegen van 4% in 1997. Opvallend is dat het totale elektriciteitsgebruik sinds 1997 is gestegen met 15%, naar 0,52 kWh per m³. Zie figuur 6.

Energieverbruik hoger door vervuiling in bronnen

Reden voor het stijgende energieverbruik is de inzet van intensievere zuivering, omdat de bronnen voor drinkwater worden belast met onder meer bestrijdingsmiddelen, medicijnresten, hormoonverstorende stoffen en nanodeeltjes. Hierbij wordt gebruik gemaakt van geavanceerde technieken, zoals membraanfiltratie en geavanceerde oxidatie. De extra zuiveringstappen brengen een hoger energiegebruik met zich mee. Dit geldt ook voor de uitbreiding van de zuiveringsprocessen met ontharders en een bredere toepassing van UV-desinfectie. Het stijgende energieverbruik is één van de redenen dat Vewin pleit voor betere bescherming van drinkwaterbronnen.

Nuttige toepassing voor 98% van de reststoffen

Een reststof voor het ene bedrijf is een grondstof voor het andere. De drinkwaterbedrijven hebben al in 1995 de Reststoffenunie opgericht, om nieuwe bestemmingen te zoeken voor reststoffen van drinkwaterproductie. Het doel is om oplossingen te vinden die het milieu minder of niet belasten en die ook financieel aantrekkelijk zijn voor drinkwaterbedrijven. In 2012 werd 98% van al deze reststoffen nuttig toegepast. Zo wordt ijzerhoudend slib gebruikt als kleur- en vulstof in de baksteenindustrie. Kalkkorrels worden onder andere door de staalindustrie en bij kolenvergassing gebruikt. Weer andere reststoffen worden ingezet als bouwstof, bijvoorbeeld als vulstof van geluidswallen langs autowegen. Zie figuur 7.

Figuur 6. In de sector is het energieverbruik voor drinkwaterproductie en -distributie sinds 1997 met 15% gestegen door extra zuivering. In dezelfde periode is het aandeel duurzaam energieverbruik gestegen van 4% naar 100%.

	Hoeveelheid (ton)	Nuttig toegepast		Toepassing / bestemming
		(ton)	(%)	
Kalkkorrels	65.965	65.965	100	bouwmaterialen, bodemisolatie, minerale grondstof, bodemverbetering, glasindustrie
Waterijzer Steekvast	21.481	21.256	99,0	bouwmaterialen, bouwstoffen werk, zwavelbinding biogas
Waterijzer Vloeibaar	52.808	52.600	99,6	zwavelbinding biogas, defosfatering rioolwater, bouwstoffen werk, huisvuilvergisting
Kalkslib	14.256	14.256	100	onderhoudsbekalking
Filtermateriaal	5.536	5.536	100	bouwstoffen werk, fosfaatbinding
Actieve Kool	46	42	91,3	bouwstoffen werk
Poederkoolslib	4.599	4.599	100	bouwstoffen werk
Vijverbodem	569	569	100	bouwstoffen werk
Ijzerkalkslib	3.649	3.649	100	bouwstoffen werk
Aluminiumslib	16.365	16.365	100	bouwstoffen werk
Overige	3.000	0	0	
Sector	188.274	184.837	98,2	

Figuur 7. Herbestemming van reststoffen van drinkwaterproductie.

Scan de QR-code om de benchmark te bekijken.

Financiën & Efficiency

Kostenefficiëntie sterk verbeterd

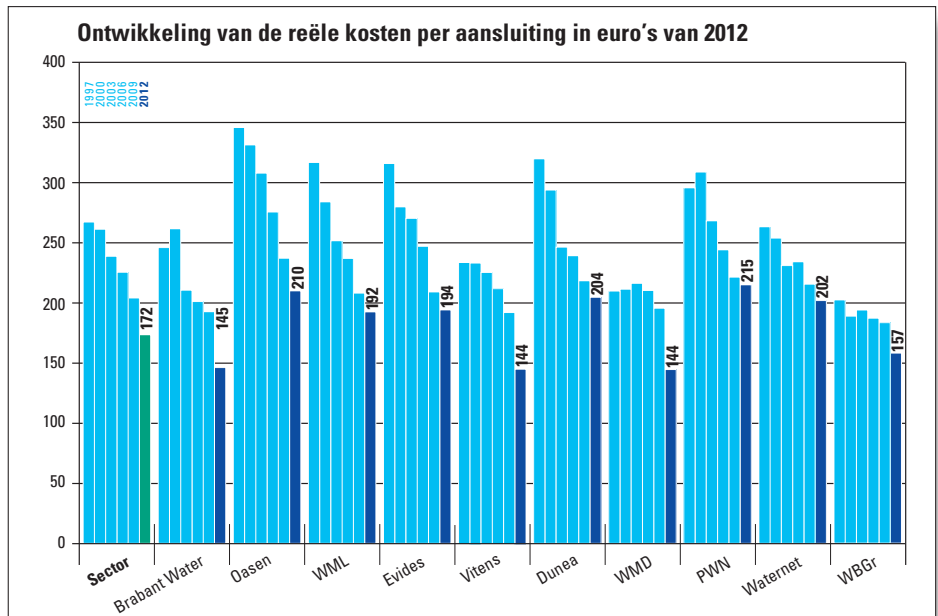
De ontwikkeling van de kostenefficiëntie is voor elk waterbedrijf in beeld gebracht: de reële kosten in de sector zijn sinds 1997 met gemiddeld € 95 per aansluiting gedaald: van € 267 in 1997 naar € 172 in 2012. Een prijsdaling van 35%!

Zie figuur 8.

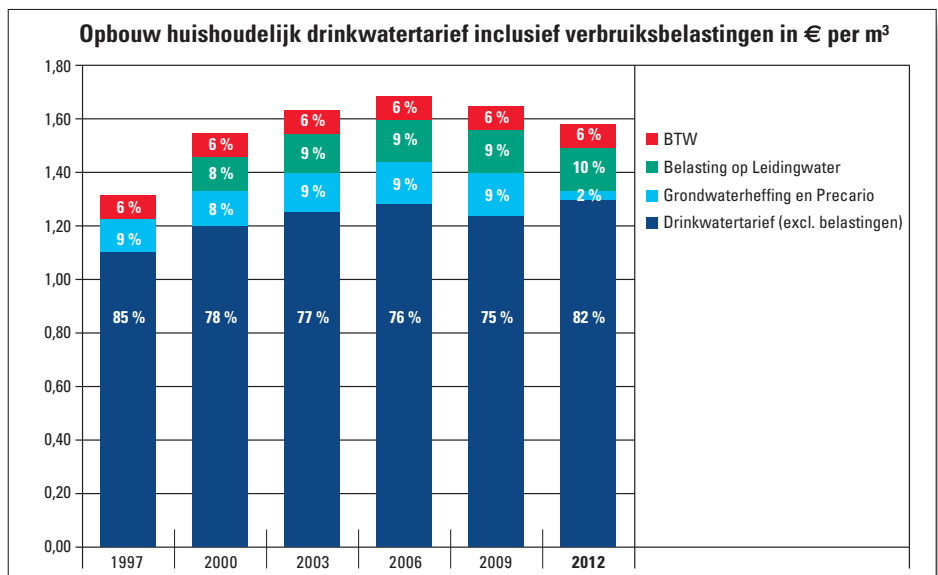
Gemiddeld 18% van drinkwatertarief huishouden bestaat uit belastingen

Het gemiddelde drinkwatertarief voor een huishouden bestaat inmiddels voor 18% uit belasting: € 0,28 per m³. In 1997 was deze component 15% van het gemiddelde integrale drinkwatertarief. Deze belasting bestaat uit Belasting op leidingwater (Bol), grondwaterheffing, precario en btw. De kabinetsplannen om de Bol te verhogen zullen dit percentage de komende jaren verder omhoog jagen.

Zie figuur 9.

Figuur 8. De reële kosten per administratieve aansluiting zijn sinds de invoering van de benchmark bij alle bedrijven gedaald. Uitgedrukt in euro's van 2012 daalden de gemiddelde reële kosten in de sector met € 95: van € 267 in 1997 naar € 172 in 2012.

Figuur 9. Als het gemiddelde integraal tarief per m³ afgeleverd drinkwater wordt beschouwd voor een gemiddeld huishouden, is de belastingcomponent sinds 1997 gestegen van 15% naar 18%.

Belangrijkste conclusies

De hoge kwaliteit van ons drinkwater wordt bereikt door voortdurende investeringen in nieuwe technieken, die ook moeilijk verwijderbare stoffen uit het water halen. Voor 2012 beoordelen de klanten de waterkwaliteit met een 8,4 en de dienstverlening met een 7,7. De gemiddelde kosten per aansluiting zijn sinds 1997 gedaald met € 23. Gecorrigeerd voor inflatie zijn de reële kosten per aansluiting 35,4% lager. Sinds 1997 is het energieverbruik, ondanks alle energiebesparende maatregelen, met 15% gestegen als gevolg van extra zuivering om onder andere bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en nieuwe stoffen uit het water te halen. Dit onderstreept de noodzaak om te voorkomen dat deze stoffen in het water terechtkomen en onze drinkwaterbronnen schoon te houden. Over het geheel genomen is, sinds de invoering van de benchmark in 1997, de efficiency in de drinkwatersector met 35% toegenomen.

Verbetervoorstellen

Het onderzoek is onafhankelijk uitgevoerd door Accenture Nederland in opdracht van Vewin, met aanvullende onderzoeken van RIVM, TNS NIPO, KWR Watercycle Research Institute en Ipsos. Alle tien Nederlandse drinkwaterbedrijven hebben deelgenomen aan de benchmark, die wettelijk is vastgelegd in de Drinkwaterwet en wordt uitgevoerd volgens een door de minister van I&M vastgesteld protocol. De benchmark is door de minister, voorzien van een reactie, aan de Tweede Kamer gezonden.

De drinkwaterbedrijven gebruiken de uitkomsten om verbeterpunten vast te stellen en een plan op te stellen om die punten in de nabije toekomst te realiseren. Want ook in de drinkwatervoorziening geldt: continu verbeteren!

Wij wensen u prettige feestdagen

en een gelukkig nieuwjaar

Vewin-seminar Zoet water: op weg
naar een nationale zoetwaterstrategie

Belangen drinkwatersector meenemen in Deltabeslissingen

Het Deltaprogramma presenteert in 2014 voorstellen voor de Deltabeslissingen: de hoofdkeuzen voor de aanpak van waterveiligheid en zoetwatervoorziening in Nederland. De Deltabeslissingen geven richting aan de maatregelen die Nederland hiervoor op korte en op lange termijn inzet. Dit raakt uiteraard ook de drinkwatersector, reden voor Vewin om te participeren, met name bij de Deltabeslissing Zoetwater.

In droge perioden ontstaan nu al knelpunten in de zoetwatervoorziening; gelet op de voorspellingen over de gevolgen van de klimaatverandering zal dat alleen maar meer worden. De overheid kan niet in elke situatie voorzien in alle behoeften aan zoet water. Voor watergebruikers is het belangrijk te weten waar ze op kunnen rekenen. In de concept-Deltabeslissing Zoetwater wordt daarom voorgesteld voorzieningen

niveaus vast te stellen. Het voorzieningenniveau is een instrument waarmee overheden – het rijk, de provincies en de waterschappen – hun taken, inspanningen en risico's rondom tekorten duidelijk maken. Ook worden hierbij afspraken gemaakt met sectoren, gedifferentieerd per regio en functie. De voorzieningenniveaus geven aan tot waar de verantwoordelijkheid van de overheid gaat en welke inspan-

ningen daarbij horen, onder gewone en extreem droge omstandigheden.

Drinkwater is één van de gebruiksfuncties binnen het Deltaprogramma Zoetwater en heeft ten opzichte van de overige functies een bijzondere positie. De overheid moet zorgen voor voldoende bronnen van de juiste kwaliteit. Veilig en schoon drinkwater is internationaal een mensenrecht en

als zodanig opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Nationaal is de Drinkwaterwet van kracht, waarin is vastgelegd dat de drinkwatervoorziening een publieke taak en een dwingende reden van groot openbaar belang is. Drinkwater behoort tot de eerste levensbehoeften en is van groot belang voor de volksgezondheid: een eventueel tekort leidt snel tot maatschappelijke ontwrichting.

Onlangs vond het jaarlijkse Vewin-seminar Zoet water plaats, waarin de actuele stand van zaken in dit dossier werd gepresenteerd.

Voorkeursstrategie en investeringsagenda

De voorbereidingen voor de Deltabeslissingen gaan hun laatste fase in: medio 2014 moeten er conceptbeslissingen geformuleerd zijn. Daartoe leveren alle deelprogramma's onder het overkoepelende Deltaprogramma een voorkeursstrategie aan. De voorkeursstrategie voor zoet water is inmiddels in beeld en bevat een aantal maatregelen op hoofdlijnen, met een bijbehorende investeringsagenda.

De voorkeursstrategie is gebaseerd op de doelen van het deelprogramma Zoetwater, zoals aandacht voor het bevorderen van een gezond en evenwichtig watersysteem. Vewin onderschrijft deze doelen, evenals het benoemen van de bescherming van cruciale functies zoals drinkwater en energie.

Het rijk heeft nog niet geheel in beeld welke onderdelen van de Zoetwaterstrategie het wil financieren uit het Deltafonds. Vewin vindt dat het rijk meer duidelijkheid moet geven over de verdeling van de bestedingen uit dit fonds: 'Hoeveel gaat naar veiligheid en hoeveel gaat daadwerkelijk naar zoet water?'

De volgende stap op weg naar de Deltabeslissingen is de economische analyse, waaruit moet blijken hoeveel de verschillende partijen – het rijk, de regio's en de gebruikers – financieel willen bijdragen aan de scenario's. Via een kosten-batenanalyse wordt bekeken of de maatregelen kansrijk zijn. De drinkwaterbedrijven hebben deze vraag meegenomen als huiswerk,

om te berekenen welke investeringen zij daadwerkelijk doen als bijdrage in de zoetwaterstrategie.

Kwaliteitsstrategie

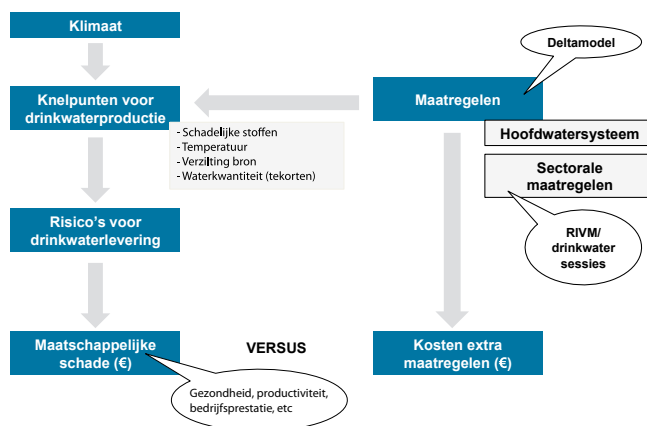
Bij waterschaarste gaat de kwaliteit van het 'overblijvende' water achteruit. Vewin presenteerde op het seminar een onderzoek van het RIVM naar de effecten van klimaatverandering op de innamepunten voor de drinkwatervoorziening in het hoofdwatersysteem, het oppervlaktewater dus.

Dit onderzoek laat het verband zien tussen waterkwaliteit en waterkwaliteit: het toont aan dat bij innamepunten verhoogde concentraties ongewenste stoffen optreden bij lage rivierafvoeren ten gevolge van droogte. Vewin dringt erop aan dat de samenhang in kwantiteit en kwaliteit wordt opgenomen in het Deltaprogramma Zoetwater. Het gaat dus niet alleen om verhoogde temperatuur en verzilting, maar ook om toename van bijvoorbeeld het percentage gewasbeschermingsmiddelen in het water.

Dit is belangrijk, omdat de drinkwaterbedrijven vanuit de eisen van de Europese Kaderrichtlijn Water de zuiveringsinspanning op den duur moeten verlagen, terwijl deze ontwikkelingen juist een steeds complexere – en duurder – zuivering noodzakelijk maken. Dit is ook in tegenspraak met het adagium 'de vervuiler betaalt', omdat de hogere kosten voor zuivering via het drinkwatertarief terecht komen bij de consument, in plaats van bij de vervuilers, zoals de landbouwsector en de producenten en gebruikers van bestrijdingsmiddelen.

Overige deelprogramma's

Ook in andere Deltabeslissingen komen onderwerpen aan bod die de belangen van de drinkwatersector raken. Zo heeft Vewin zich ervoor ingezet dat de waterwingebieden in de kuststreek worden benoemd in de Nationale Visie Kust van het Deltaprogramma Kust. Hier hebben de drinkwaterbedrijven zo'n 15.000 ha natuurgebied in beheer. Ook in het

De opzet van de economische analyse 'zoet water' voor de drinkwatersector, zoals gepresenteerd door Manfred Wienhoven (Ecorys) op het Vewin-seminar Zoet water.

Deltaprogramma Rivieren zijn bepalingen opgenomen om de vitale infrastructuur en waterwingebieden van de drinkwatervoorziening in het rivierengebied te beschermen tegen de gevolgen van maatregelen in het kader van de hoogwaterveiligheid. Met name dit laatste programma is regionaal georiënteerd, waardoor in de uitvoeringsfase de regionale lobby door de betrokken drinkwaterbedrijven zelf belangrijk is. Afstemming met het landelijke niveau, via de Vewin-stuurgroepen, blijft essentieel.

Landelijke lobby

Landelijk zet Vewin zich bij de Deltabeslissingen in op enkele overkoepelende punten, waarvan de centrale regie op de drinkwatervoorziening door het rijk de belangrijkste is. Decentralisatie is ongewenst, omdat het leidt tot diffusie en versnippering van taken en verantwoordelijkheden. Voor de drinkwatervoorziening is het belangrijk dat de verdringingsreeks en de positie van drinkwater gehandhaafd blijven.

Tot slot vraagt Vewin om de bekostiging van zoet water daar te leggen, waar het hoort. Consumenten betalen voor drinkwater. De drinkwatersector draagt verantwoordelijkheid voor betaling van door haar veroorzaakte kosten en verwacht van derden hetzelfde. Fiscale instrumenten op de drinkwatervoorziening hebben geen effect op de omvang van de wateronttrekkingen en het watergebruik, en brengen ongewenste hoge kosten met zich mee.

‘Goede zaak dat zoet water aandacht krijgt in Deltaplan’

Het Hoogheemraadschap van Rijnland is een van de grotere waterschappen van ons land. In haar werkgebied – van IJmuiden tot Gouda en van Wassenaar tot Amsterdam – komen zo’n beetje alle aspecten van modern waterbeheer aan de orde, aldus dijkgraaf Gerard Doornbos: ‘Een zeer divers en dynamisch gebied, met veel verschillende gebruiksfuncties.’

Doornbos somt op: ‘We hebben hier te maken met bescherming tegen hoogwater, zowel uit zee als vanuit de richting van de grote rivieren. Daarnaast spelen in onze polders zaken zoals bodemdaling door inklinking en verzilting door zoute kwel en hebben wij – in droge perioden – last van het indringen van zouttongen in de Hollandsche IJssel. Er liggen hier enkele grote, historische steden, zoals Leiden, Haarlem en Gouda, elk met hun eigen waterhuishouding en wenspakket: te lage waterstanden kunnen daar bijvoorbeeld leiden tot paalrot. Ook hebben we te maken met verschillende waterbehoeften voor de industrie en de landbouw. Er bevinden zich drie zogeheten Greenports – Aalsmeer, Boskoop en de Duin- en Bollenstreek – die van groot belang zijn voor de Nederlandse agrarische economie en die speciale eisen stellen aan waterhoeveelheid en waterkwaliteit. Die beide onderwerpen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en ik ben dan ook zeer blij dat ze een stevige plek hebben gekregen in het Deltaplan. Dat is een gezamenlijk belang voor de waterschappen én de drinkwaterbedrijven.’

Kwaliteit en kwantiteit in de praktijk

Voor haar totale werkgebied van 1.100 km² beschikt Rijnland over vier grote boezemgemaal. Twee in het noorden, in Halfweg en Spaarndam, die het water richting Noordzeekanaal pompen. Eén in het wes-

ten, in Katwijk, die het water de Noordzee inpompt en één in Gouda, die het water uitmaakt op de Hollandsche IJssel. Samen kunnen deze gemalen 200.000 liter water per seconde wegpompen. Binnen het gebied van Rijnland liggen ongeveer 200 polders, met elk een eigen waterpeil. De boezem van Rijnland heeft geen vast peil, maar is gemiddeld 60 centimeter beneden NAP. In het voorjaar en in de zomer kampt dit deel van West-Nederland vaak met een tekort aan water. *Welke maatregelen kan Rijnland nemen als er te weinig water is of als het chlooridegehalte in het water te hoog wordt?*

Doornbos: ‘Voor het aanvullen van een watertekort laten wij water in vanuit de Hollandsche IJssel via het boezemgemaal Gouda. De gemalen in de polders gebruiken dit boezemwater vervolgens om het water in de polders op het juiste peil te brengen. Als het chloridegehalte door zoute kwel te hoog wordt, spoelen we onze wateren ook via deze route door: we laten IJssel-water in bij Gouda en pompen dat richting de Noordzee weer naar buiten. Maar in droge perioden is dit water zelf ook soms te zout, doordat een zouttong via de Nieuwe Waterweg en de Nieuwe

Maas tot aan Gouda komt. Dan kunnen we nog terugvallen op de zogenoemde KWA: de Kleinschalige Water Aanvoer uit het oosten van ons land, via het Amsterdam-Rijnkanaal.'

Preventie en adaptatie

'We hebben ook gekeken naar preventieve maatregelen, bijvoorbeeld door grotere tegendruk te organiseren in de diepe polders. Dat doe je door hogere waterpeilen, waardoor het gewicht van het zoete water het diepere zoute kwelwater naar beneden drukt. Maar je kunt moeilijk een hele polder onder water zetten, dus deze aanpak kent zijn beperkingen. We hebben verder onderzocht of je zoute wellen kunt dichten met innovatieve methoden, zoals bepaalde pasta's, maar dat is nog niet echt succesvol gebleken. Een andere oplossingsrichting is dan natuurlijk adaptatie: we helpen dus ook te zoeken naar aanpassingen in teelten en natuur: gewassen en planten die kunnen leven met hogere zoutgehalten.'

Bij zoet water gaat het naast hoeveelheid ook over kwaliteit van de oppervlaktewateren; welke rol speelt de KRW in uw gebied, ook in relatie met de intensieve landbouw?

Doornbos: 'We hebben een groot aantal plassen in ons gebied, zoals de Kaag, de Braassem, de Nieuwkoopse Plassen en de Westeinder. Er gaat veel inspanning zitten om de kwaliteit daarvan goed te krijgen en te houden; vooral in veenplassen kan het lastig zijn om de ecologie – het planten- en dierenleven – in evenwicht te krijgen. In dat verband is onze samenwerking met de landbouwsector vrij intensief. Zij hebben enerzijds belang bij voldoende water van goede kwaliteit, maar leveren anderzijds natuurlijk een bijdrage aan problemen door emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen richting het water. We zien dan ook in ons gebied nog wel de nodige knelpunten, waar normen worden overschreden. In zo'n situatie is het belangrijk dat je met elkaar in contact blijft en samen naar oplossingen zoekt. Het blijkt dat incidentele overschrijdingen vaak te maken hebben met afspoeling van boerenerven. In overleg met de sector streven we, binnen het raamwerk van de nationale normen, naar maatwerk. Een andere oplossing is het afkoppelen van een bepaald gebied, zoals een veenplas, zodat nutriënten zich niet kunnen verspreiden. Voor de ecologie

is het aanleggen van natuurvriendelijke oevers met brede rietkragen zeer zinnig, maar voor het afvangen van nutriënten levert dat minder op.'

Welke nadelige gevolgen ondervindt u van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen?

Doornbos: 'Er is op dit terrein al veel werk verzet. Wij merken dat de gehalten van veel stoffen de afgelopen jaren enorm zijn gedaald, maar er blijven een paar probleemgevallen over. Vaak zijn dit incidenten, waarbij het bovendien niet alleen om spuiten met gewasbeschermingsmiddelen gaat. Soms gaat het ook om het afspoelen van erven van ontsmettingsmiddelen van zaden of bollen, of bestrijdingsmiddelen die afkomstig zijn van gereinigde verpakingsmaterialen. Maar soms komen we ook niet-toegestane middelen tegen. Een toenemend probleem daarbij is niet-professioneel gebruik door consumenten.'

Welke weg ziet u om het gebruik van deze middelen zo ver mogelijk te verminderen?

Doornbos: 'Het begint met goede samenwerking met de landbouwsector: knelpunten in beeld brengen en maatwerkoplossingen ontwikkelen. Je kunt bijvoorbeeld samen onderzoek doen naar alternatieve middelen en methoden. Daarnaast besteden wij natuurlijk veel aandacht aan handhaving, want men moet zich ook gewoon aan de regels houden.'

Naast bestrijdingsmiddelen zijn medicijnresten een aandachtspunt voor de waterkwaliteit; speelt dat ook in uw verzorgingsgebied?

Doornbos: 'Ook op dit terrein komen wij enkele hotspots tegen, waar we graag van af willen. Daar moet nog een flinke slag worden gemaakt, zeker als je wilt zuiveren aan de bron, waar wij groot voorstander van zijn. Europees en nationaal zouden wat ons betreft afspraken moeten worden gemaakt met de farma-industrie, over het ontwikkelen van 'groene' medicijnen, die een minder grote belasting vormen voor het water. Op ons eigen niveau zouden wij samen met de drinkwaterbedrijven kunnen optrekken richting grote 'vervuilers', zoals ziekenhuizen en andere zorginstellingen. We hebben hier een gezamenlijk belang, omdat wij beide vrij 'end of pipe' zitten. Het maakt daarbij niet zo heel veel uit of de waterschappen of de drinkwaterbedrijven de medicijnresten uit het water

moeten halen. Maar beter zou zijn als het er nooit in komt: zuiveren bij de bron en 'de vervuiler betaalt' dus.'

Gescheiden rioolsysteem

'In ons eigen kantoorpand hebben we een gescheiden rioolsysteem laten aanleggen voor de gele en de bruine afvalwaterstroom. Op die manier kun je de te zuiveren waterstroom beperken, wat weer bespaart op de kosten. Wij hopen dat bedrijven en instellingen ons voorbeeld volgen.'

U werkt op bepaalde dossiers dus al regelmatig samen met de drinkwaterbedrijven. Welke invloed hebben de afspraken in het Bestuursakkoord Water hierop?

Doornbos: 'Het initiatief voor de samenwerking moet vooral van de gemeenten komen. Wij hebben al succesvolle samenwerkingen met bijvoorbeeld Katwijk, Velzen en Leiden. Daarbij gaat het meestal om gezamenlijk afstemmen van werkzaamheden rondom beheer van riool en zuiveringen. Zo hebben we ettelijke miljoenen kunnen besparen door het optimaliseren van het gebruik van bestaande rioolstelsels, rioolgemalen en zuiveringen. Hierdoor was een investering in de uitbreiding van een zuivering niet nodig.'

'Het proces loopt, maar heeft nog wel wat tijd nodig. Voor de korte termijn moet je wel beseffen dat de gemeenten momenteel erg veel op hun bordje hebben, met alle decentralisaties en krimpemde budgetten op het gebied van zorg, werk en inkomen. Dan is het niet vreemd dat het riool even wat minder aandacht krijgt. Op lange termijn verwacht ik echter nog veel meer besparingen door nauwere samenwerking, ook met de drinkwaterbedrijven.'

Marc van den Tweel, directeur Natuurmonumenten

‘Zoeken naar slimme combinaties tussen natuur en drinkwater’

De drinkwaterbedrijven beheren zo’n 23.000 ha natuurgebied en zijn daarmee de vierde natuurbeheerder van ons land. Nu het kabinet het natuurbeleid herijkt, lijkt samenwerking met andere terreinbeheerders voor alle betrokkenen meerwaarde te kunnen opleveren. Natuurmonumenten is er helemaal klaar voor. ‘Want natuur hoeft andere activiteiten niet in de weg te zitten!’

De circa 23.000 ha natuurgebied die de drinkwaterbedrijven beheren, vallen grotendeels binnen het nationaal natuurnetwerk (de vroegere EHS) en/of Natura 2000. De sector is – na Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de twaalf provinciale Landschappen – de vierde natuurbeheerder van ons land. Hiermee draagt de drinkwatersector in belangrijke mate bij aan de natuurdoelstellingen van het kabinet. Het ministerie van EZ wil dat het nieuwe natuurbeleid het maatschappelijk welzijn dient. Het kabinet gaat investeren in combinaties waarbij natuurwinst wordt gekoppeld aan belangen op het gebied van gezondheid, economie of (water)veiligheid. Voor de drinkwaterbedrijven biedt dit kansen, omdat er in veel waterwinningsgebieden al synergie tussen drinkwater en natuur bestaat.

Meerwaarde

Synergie tussen drinkwater en natuur begint bij de drinkwaterbron. De drinkwaterbedrijven hebben groot belang bij het zeker stellen en beschermen van de bronnen voor de drinkwatervoorziening: het grondwater en het oppervlaktewater. Natuur vormt een goede bescherming tegen vervuiling. De sector geeft hiermee ook invulling aan de in de Drinkwaterwet vastgelegde taak van zorg voor de drinkwaterbronnen. De bedrijven hebben verschillende strategieën om zekerstelling en bescherming van de bron te bereiken: natuur en bron in eigendom, natuur beheren/inrichten, grond- en oppervlaktewater beheren, effectgerichte maatregelen, enzovoort. Stuk voor stuk onderwerpen die ook spelen bij andere stakeholders op dit ter-

rein, zoals Natuurmonumenten. Algemeen directeur Marc van den Tweel geeft zijn visie op de belangrijkste natuurthema’s van dit moment.

Het natuurbeleid is aan verandering onderhevig; wat is daarbij de uitdaging voor Natuurmonumenten?

Van den Tweel: ‘De nieuwe Natuurwet is nog niet rond, maar we hebben er vertrouwen in dat dat in orde komt. Het goede nieuws is in ieder geval dat er voldoende geld is gereserveerd voor beheer. Bepaalde investeringen – zoals voor het natuurnetwerk – zijn doorgeschoven naar de toekomst en dat vinden we jammer. Aan de andere kant: ook wij begrijpen dat er in economisch barre tijden keuzes gemaakt moeten worden. Maar we zullen dit de

komende tijd kritisch blijven volgen: wij vinden dat eerdere afspraken moeten worden nagekomen.'

Tijd voor nieuwe denkpatronen

'Natuurmonumenten is in de kern een burger-organisatie, die opereert op het snijvlak tussen privaat en publiek. Wij zijn geen ZBO of uitvoeringsorgaan van de overheid. Ons budget is voor 30% afkomstig van leden, voor 30% van de overheid en voor 30% van andere bronnen, zoals sponsoring. Voor elke euro die we van de overheid krijgen, leggen we dus 2 euro eigen geld bij. Wij varen onze eigen koers, gericht op het veiligstellen van natuur. Daarbij zien we ook wel dat er bij natuurbeleid meer belangen spelen. Wij staan open voor combinaties, zoals horeca, toerisme, sport, landbouw, wonen, enzovoort. Als je natuur een toekomst wilt geven, zul je verbindingen met anderen moeten aangaan. Natuur zit economie niet in de weg, maar blijkt juist een belangrijke drager van economisch herstel. We moeten af van alleen maar de defensieve benadering van conserveren: de teloorgang van biodiversiteit afremmen. Wij willen niet altijd minder economie of recreatie, maar gewoon méér natuur en méér genieten! De huidige tijd vraagt om meer en sneller schakelen en nieuwe denkpatronen. Het is niet meer 'of, of', maar 'en, en', in een zoektocht naar evenwicht tussen ecologie en economie.'

Hoe wilt u dat aanpakken?

Van den Tweel: 'Er is een parallel tussen drinkwater en natuur. Beide worden vaak als te vanzelfsprekend gezien. Drinkwater komt altijd uit de kraan en is goedkoop. Natuur is er en is van iedereen. Die vliegers gaan niet meer op. Er is energie en aandacht nodig om drinkwater en natuur te organiseren, en kwalitatief en kwantitatief op orde te krijgen. Dat moet meer maatschappelijke waardering krijgen. Het is de klassieke waardeparadox: water en natuur zijn in termen van welzijn en overleven veel essentiëler voor een mens dan bijvoorbeeld een mooie diamant. Maar de prijs per eenheid water of natuur ligt onnoemelijk veel lager. Dat mag van ons dus best anders. Dat kunnen we organiseren door de betrokkenheid van mensen met natuur te verhogen. Natuurmonumenten kiest voor een aanpak die aansluit bij de beleving en actuele behoeften van de Nederlanders.'

Alleen hameren op de intrinsieke waarde van natuur is niet voldoende; je zult natuur moeten verbinden met andere maatschappelijke sectoren. Wij positioneren natuur dus ook als 'sportschool' in de buitenlucht of als plek voor kinderen om te ravotten. Natuur betekent gezondheid, dus dat biedt bijvoorbeeld mogelijkheden voor verbindingen met zorgverzekeraars. En ga zo maar door.'

Hoe ziet u de rol van de drinkwaterbedrijven in het natuurbeheer?

Van den Tweel: 'Als je spreekt over meerwaarde van natuur, biedt het leveren van ecosysteemdiensten grote kansen. En dat is iets waar de drinkwaterbedrijven al ruim mee bezig zijn. In veel waterwinningsgebieden wordt drinkwaterproductie gekoppeld aan recreatie en natuurbeleving. Voor de komende tijd is onze gezamenlijke uitdaging om de economische waarde van natuurbeheer helder uit te dragen.'

Waar ziet u mogelijkheden voor samenwerking?

Van den Tweel: 'Terreinbeherende organisaties of TBO's moeten elkaar beter gaan vinden in de uitvoering; dat levert meerwaarde op voor de samenleving. Daarvoor zijn geen fusies nodig, maar met het slim combineren van taken kun je een heel eind komen. De efficiencywinst zit 'm in het ontdebellen van de uitvoerende organisaties op beheerniveau: gezamenlijk uitbesteden van werk of het delen van materieel, bijvoorbeeld. Met als doel: beter beheer van de natuur tegen lagere kosten, betere toegankelijkheid voor het publiek en goede uitvoering van andere functies, zoals drinkwaterwinning.'

U heeft samen met Staatsbosbeheer en de provinciale Landschappen onderzoek gedaan naar mogelijkheden voor meer samenwerking tussen de TBO's, wat is daar uitgekomen?

Van den Tweel: 'Het ligt voor de hand dat de TBO's zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, De12Landschappen en de drinkwaterbedrijven nauwer gaan samenwerken. In een aantal onderzoeken is gekeken naar meerwaarde en voordelen door schaalgrootte in de uitvoering en het beheer, lokaal, regionaal of centraal. Sommige zaken gebeuren in de praktijk al. Met Vitens is bijvoorbeeld uit efficiency-overwegingen afgesproken dat wij het beheer doen van hun waterwinningslocatie

Heumensoord bij Nijmegen. Het doel is overigens nooit puur bezuinigen: wij willen méér geld kunnen besteden aan natuur.'

Tot slot, Vewin en Natuurmonumenten hebben een aantal gezamenlijke dossiers, waaronder het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en de nieuwe Omgevingswet. *Wat is uw positie op die punten?*

Van den Tweel: 'In principe zijn wij blij met de nieuwe Omgevingswet. Decennia van bureaucrativering hebben op veel terreinen geleid tot veel regels. De nieuwe wetgeving geeft kaders en schetst contouren: je moet je nog steeds behoorlijk gedragen, maar er is wat meer ruimte. Het grote risico is dat men die ruimte vervolgens via de achterdeur gaat dichtstoppen met allerlei maatregelen van bestuur, die niet vanuit een integrale visie worden opgesteld. Je hebt dus wel een goede Natuurwet nodig, net zoals er een goede Drinkwaterwet is. In ieder geval lijkt de bestuurlijke afweging nu dichter bij de burgers te komen, en dat juichen wij toe.'

Europa: robuustere aanpak nodig

'Wat Europa betreft: wij hebben een gecompliceerde verhouding met de landbouw. De vergroening van het landbouwbeleid is noodzakelijk voor het verbeteren van de biodiversiteit. Het platteland moet groener: meer natuur, meer verbindingen, minder fosfaten en minder bestrijdingsmiddelen. Daarbij heb je de boeren absoluut nodig. Er gaat in Europa veel subsidie naar het groener maken van de landbouw, met magere resultaten. De soortenrijkdom in Nederland is de afgelopen decennia enorm afgenomen. Met alleen bloemenakkertjes en een spuitvrije zone van 1 m langs een sloot ga je het niet redden; wat ons betreft is nu een robuustere aanpak nodig. Op dat gebied kunnen Vewin en Natuurmonumenten dus prima samen optrekken.'

'NATUUR BLIJKT
EEN BELANGRIJKE
DRAGER VAN ECONO-
MISCH HERSTEL'

Leidingnet slim vervangen, op basis van asset management

‘Wij zijn er klaar voor’

Alle drinkwaterbedrijven onderkennen de uitdaging van de vervangingsopgave van het leidingnet. Op dit moment verkeren de drinkwaterleidingen – gemiddelde leeftijd: 35 jaar – in een prima conditie en presteert het net goed tot zeer goed. De leveringszekerheid is groot, de gemiddelde onderbrekingsduur door storingen is laag en de waterkwaliteit voldoet aan hoge wettelijke eisen. De sector wil die prestaties vasthouden, ook in de toekomst.

De sector heeft het distributienetwerk in meer dan 100 jaar tot het huidige hoge kwaliteitsniveau weten te ontwikkelen en bereidt zich voor om dit in de toekomst

ook zo te houden. De drinkwaterbedrijven weten precies wat er aan leidingen in de grond ligt, waar ze liggen, hoe oud ze zijn, en waar en hoe vaak lekkages optre-

den. Eén ding is zeker: alles wat ooit in de grond is gelegd, moet een keer vervangen worden. De grote uitdaging is om dat vervangen precies op tijd te doen en niet méér

te investeren dan noodzakelijk – maar ook niet te weinig! De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de bedrijven, die de daarvoor noodzakelijke investeringen invullen in samenspraak met hun aandeelhouders: de gemeenten en de provincies. De vermogenskostenvoet (WACC) die tweejaarlijks door het rijk wordt vastgesteld, moet deze investeringen op een kostenefficiënte wijze mogelijk maken en voldoende ruimte bieden voor noodzakelijke investeringen.

Huidige prestaties

Het drinkwaternet in Nederland voldoet aan de wettelijke eis voor leveringszekerheid. Dit betekent dat bij een grote storing of calamiteit ten minste 75% van de maximale vraag kan worden geleverd. Het lekverlies van het leidingnet schommelt al jaren rond de 5%; één van de laagste in de wereld. De gemiddelde onderbrekingsduur als gevolg van ongeplande storingen bedraagt jaarlijks iets meer dan 7 minuten per klant. Hier is nog geen toenemende trend waarneembaar.

Het grootste deel van het Nederlandse drinkwaternet is aangelegd tussen 1955 en 2000. Vervangingsbeslissingen worden nu vooral ingegeven door lekkages in het leidingnet en door werkzaamheden van derden waarbij de straat toch al 'open gaat', zodat de leidingen met weinig hinder voor de klant en kostenefficiënt kunnen worden vervangen. Voor risicovolle locaties – situaties waar de effecten van een leidingbreuk zeer ernstig kunnen zijn, zoals bij dijken, spoorwegen, snelwegen – lopen nu al vervangingsprogramma's.

In de toekomst zal het aandeel 'vervangen vanwege verslechterde leidingconditie' naar verwachting toenemen. Daarnaast blijven toenemende werkzaamheden door anderen, zoals wijkrenovatie en stadsvernieuwing, en vervangingen van andere netbeheerders, sterk bepalend voor het vervangen van drinkwaterleidingen. Samenwerking en vroege afstemming tussen infrabeheerders en lokale overheden is daarbij gewenst. Drinkwaterbedrijven verwachten hiervoor van lokale overheden een proactieve en coördinerende rol.

Vervangingstempo stijgt

De noodzaak voor vervanging zal de komende decennia naar verwachting

Kennissysteem restlevensduur leidingen

Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) werkt aan een toekomstbestendige drinkwatervoorziening. Ons hoofdleidingnet heeft een lengte van 5.000 km en bestaat voor een steeds groter deel uit pvc. Ongeveer de helft van het leidingnet is jonger dan 25 jaar. WMD heeft samen met haar aandeelhouders een tariefbeleid ontwikkeld, waarin ruimte is voor een asset management-strategie.

Bij de opbouw van WMD in de jaren 50 tot 70 van de vorige eeuw is gebruikgemaakt van kwalitatief minder asbestcement (AC). Mede doordat de aanleg toen niet geheel volgens de normen is uitgevoerd, gaat de sterkte van deze leidingen achteruit. In 2009 is daarom besloten om over te gaan tot een versneld vervangingsprogramma. Gedurende tien jaar wordt hier jaarlijks € 3 miljoen extra aan besteed; hiermee kan 1% extra van het hoofdleidingnet worden vervangen.

Waar en wanneer vervanging plaatsvindt, wordt bepaald met het 'Kennissysteem restlevensduur leidingen'; een systeem dat op objectieve wijze de prioriteit van vervanging berekent. Een deel van de leidingen wordt vervangen tijdens gemeentelijke projecten, veelal vanwege renovatie van rioleringen. WMD streeft ernaar het aantal minuten dat een klant gemiddeld per jaar geen water heeft (OLM) zo laag mogelijk te houden.

Karst Hoogsteen, directeur WMD

Minder overlast door samenwerking

Oasen is goed voorbereid op de vervanging van de verouderde naoorlogse drinkwaterleidingen in het Groene Hart. Wij zagen de vervangingsgolf al in een vroeg stadium op ons afkomen en zijn daarom al een aantal jaar actief bezig met de vervanging van deze leidingen. Tussen 2010 en 2020 vervangen we zo'n 400 km van de in totaal 4.000 km aan leidingen in ons gebied: inmiddels is al 160 km waterleiding vervangen.

Het vervangen van leidingen in een straat met huizen is heel iets anders dan het leggen van een leiding in de grond van een onbewoonde nieuwbouwwijk. Het vraagt om veel meer afstemming met de omgeving. Ook is het vervangen van bestaande leidingen duurder dan het aanleggen van nieuwe. Oasen zoekt daarom op twee manieren naar grotere doelmatigheid en effectiviteit. Allereerst ontwikkelen we nieuwe en goedkopere vervangingsmethoden, die we in overleg met de klant uitvoeren. In Gouda is hiermee inmiddels een succesvolle proef uitgevoerd. Daarnaast zoeken we actief de samenwerking op met netbeheerders en gemeenten. Door samen te werken, kunnen we de overlast voor de omgeving beperken en ook kosten besparen. Eind 2013 organiseert Oasen een symposium om met deze partijen over dit onderwerp te praten.

Deze investeringen in onze distributie-infrastructuur zijn noodzakelijk voor een goede drinkwaterkwaliteit en continue levering. Meer informatie is te vinden op www.oasen.nl.

Walter van der Meer, directeur Oasen

‘DE JUISTE DINGEN DOEN OP HET JUISTE MOMENT’

---

toenemen. De ontwikkeling van de vervangingsopgave is echter onzeker, omdat het verouderingsproces van leidingen en de werkzaamheden van derden moeilijk exact voorspelbaar zijn. Juist een sector die gericht is op de lange termijn, wil voorbereid zijn op deze onzekerheden. Naast intensievere samenwerking met andere partijen zetten de drinkwaterbedrijven daarom sterk in op verdere gegevensopbouw over de ontwikkeling van de conditie van het leidingnetwerk, gekoppeld aan wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek naar het juiste vervangingsmoment: niet te vroeg, niet te laat.

Asset management

Drinkwaterbedrijven hebben voor de vervanging van leidingen beleid, dat is verbonden met de andere taken van de drinkwaterbedrijven. Om alles in samenhang te beoordelen en te beheren, past de sector professioneel asset management toe. Deze integrale werkwijze heeft als doel alle bedrijfsmiddelen in samenhang en duurzaam in te zetten tegen de laagst mogelijke levensduurkosten. Met andere woorden: het bereiken van een gezonde balans tussen prestaties, risico's en kosten door de juiste dingen op de juiste tijd te doen. Publieke waarden vormen hierbij het uitgangspunt, waarbij een balans wordt gezocht tussen zo min mogelijk overlast voor de klant en een betaalbaar tarief.

Aanvaardbare levensduur

Als een leiding ouder wordt, neemt de conditie vaak af en kan onder invloed van lokale omstandigheden meer lekkage optreden. Ook deze leidingen blijven in de meeste gevallen goed te repareren; vaak binnen 4 tot 8 uur. Bij leidingen wordt daarom niet zozeer gesproken over een technische levensduur, maar over een aanvaardbare levensduur. Deze wordt ingegeven door het aantal onderbrekingen dat een drinkwaterbedrijf voor individuele klanten of de omgeving acceptabel vindt. Dit is uiteindelijk een zeer locatie-specifieke afweging.

Registratie, monitoring en conditiebepaling

Drinkwaterbedrijven hebben goed inzicht in hun leidingssystemen. Leidinggegevens (zoals aanlegjaar, materiaal, diameter en geografische ligging) zijn vastgelegd in Leiding Informatie Systemen. Historische analoge data zijn omgezet naar digitale data. Ontbrekende gegevens zijn waar mogelijk aangevuld. De laatste decennia houden drinkwaterbedrijven ook storingen op leidingniveau bij, evenals de oorzaken hiervan.

De Leiding Informatie Systemen zijn gekoppeld aan Geografische Informatie Systemen en klantsystemen. Zo kunnen nog méér gegevens aan leidingen worden toegekend, zoals de bodemgesteldheid, zakking van de bodem, verkeersbelasting, bijzondere objecten in de nabijheid van leidingen en bijzondere klantgroepen. Gegevens in de datasystemen worden gebruikt voor (geografische) analyses van de leeftijdsopbouw, het storingsgedrag van verschillende groepen leidingen, de onderbrekingsduur, oorzaak-gevolganalyses, enzovoort. Op basis hiervan kunnen voorspellingen worden gemaakt over de vervangingsopgave.

Voor nog betere vervangingsprognoses en -beslissingen investeren drinkwaterbedrijven in collectief bedrijfstakonderzoek. Hiervoor worden bijvoorbeeld leidinggegevens van drinkwaterbedrijven bijeengebracht in een database en wetenschappelijk geanalyseerd. Ook vindt materiaalonderzoek naar degradatiemechanismen en onderzoek naar methoden voor conditiemeting plaats.

Klaar voor de toekomst

De komende decennia zal de autonome vervangingsbehoefte van drinkwaterleidingen stijgen. Ook andere netbeheerders zijn actief met ingrepen in de ondergrond. De uitdaging voor alle partijen is om gezamenlijk overlast voor de omgeving beperkt te houden en kosten te besparen door samenwerking.

Onderbouwde langetermijnvervangingsstrategie

PWN is zich bewust van de vervangingsopgave en is doordrongen van de noodzaak van het hebben van een gedegen langetermijnvervangingsstrategie. PWN maakt sinds 2011 gebruik van een saneringsondersteuningsmodel, dat op basis van tientallen parameters (zoals het aantal storingen, bodemtype, bomen, grondwaterstand, verkeersbelasting, nabijheid van dijken, spoorwegen en rijkswegen) de restlevensduur voor elke individuele leiding bepaalt.

PWN zal het aantal kilometers leiding dat jaarlijks wordt vervangen door sanering en reconstructie langzaam laten groeien, totdat rond 2040 een niveau van 1,1% van het leidingnet wordt bereikt. De decennia daarna is het naar verwachting voldoende om dit percentage te handhaven.

Door tijdig te starten met een langzame groei kan PWN saneringspieken voorkomen. Tevens zijn wij ervan overtuigd dat met deze aanpak de storingsfrequentie op een voor de klant acceptabel niveau gehouden kan worden en dat de risico's van falende leidingen voor de omgeving beheersbaar blijven. De afweging die gemaakt wordt tussen kosten, prestatie en risico past volledig binnen het certificeringstraject van PAS55, dat PWN heeft ingezet.

Martien den Blanken, directeur PWN

Industriecommissie Europees Parlement: geen kabels in drinkwaterinfrastructuur

Als het aan de Industriecommissie van het Europees Parlement ligt, komen er geen telecomkabels in drinkwaterleidingen. Dit blijkt uit een stemming van de EP Industriecommissie. Aanleiding van de stemming is een ontwerpverordening die Eurocommissaris Kroes in het kader van de Digitale Agenda heeft uitgebracht (zie pagina 4 in deze Waterspiegel). Deze verplicht drinkwaterbedrijven, riool- en gasnetbeheerders om toegang te verlenen tot hun leidingen voor de uitrol van telecomkabels, om zo de kosten voor de aanleg van telecommunicatienetwerken te verlagen. In lijn met de Industriecommissie vindt Vewin dit ongewenst vanwege de risico's voor de drinkwaterkwaliteit. Vewin is hierover ook in gesprek met de Raad van Ministers en de Europese Commissie. Drinkwater moet uitgesloten worden van de werking van de verordening.

Ontoelaatbare risico's

De ontwerpverordening verplicht drinkwaterbedrijven om op elk binnenkomend verzoek van telecombedrijven een 'redelijk aanbod' te doen. Vewin is van mening dat dit ontoelaatbare risico's oplevert voor de chemische en microbiologische betrouwbaarheid en dus de kwaliteit van het drinkwater. Het inbrengen van kabels in leidingen is een ernstige besmettingsbron voor het drinkwater. Bovendien kunnen uit die ingebrachte kabels chemische stoffen vrijkomen en in het water terecht komen. Deze stoffen kunnen schadelijk zijn voor de gezondheid of aanleiding geven tot groei van bacteriën. Kabels in drinkwaterleidingen verhinderen ook het normale functioneren van het drinkwaternet, bijvoorbeeld doordat afsluiters niet meer gebruikt kunnen worden. Reparaties bij leidingbreuken zullen ernstige vertraging oplopen en leiden tot overlast voor de klant.

EP-ers: onafhankelijk orgaan instellen om dispuut te beoordelen

Europarlementariërs hebben wijzigingsvoorstellen ingediend om drinkwater uit de tekst te halen. Op 28 november stemde de Industriecommissie van het Europees Parlement hierover. Ook willen Europarlementariërs dat er, in het geval van een dispuut, een onafhankelijke organisatie wordt aangesteld met kennis van zaken – in het bijzonder op het gebied van water – die meningsverschillen kan beslechten. Deze voorstellen werden aangenomen. Begin 2014 zal het hele Europees Parlement hierover stemmen.

Europese Commissie: in beraad

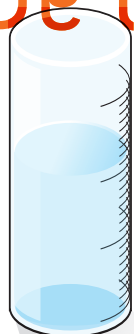
De Europese Commissie blijft vooralsnog bij haar standpunt dat een volledige uitsluiting van één sector niet gewenst is en dat bedrijven op individuele basis moeten kunnen besluiten al dan niet op een 'redelijk aanbod' in te gaan. Volgens de Commissie biedt het voorstel hiertoe genoeg mogelijkheden. Vewin heeft de bezwaren nogmaals onder de aandacht van de Europese Commissie gebracht. De Commissie beraadt zich nu op haar positie in de onderhandelingen.

Onduidelijkheid draagvlak Raad van Ministers

Ook de Raad van Ministers behandelt dit onderwerp. Nederland zet bij de Raad in op uitsluiting van drinkwater in het voorstel en wordt hierbij gesteund door een aantal andere lidstaten. Het is nog niet duidelijk of hiervoor een meerderheid bestaat.

De drinkwatersector doorgelicht

De gecombineerde gegevens uit het jaarlijkse 'Tarievenoverzicht drinkwater', het TNS NIPO-onderzoek 'Watergebruik thuis' en de benchmark 'Water in Zicht 2012' leveren een goed beeld op van de staat van de Nederlandse drinkwatervoorziening. De rode draad: de sector bevindt zich in een evenwichtige fase, waarin het aantal bedrijven, de investeringen en het aantal werknemers nagenoeg stabiel zijn. Het leidingnet groeit jaarlijks nog wel in lengte. De afzet neemt licht af, vooral bij de industriële klanten. Dit houdt verband met waterbesparende maatregelen, maar ook de langdurige economische crisis zorgt ervoor dat er minder vraag is naar (industriële) water.

Ontwikkeling kengetallen sector

	2000	2010	2011	2012
Aantal bedrijven	24	10	10	10
Werknemers (fte)	6.803	5.228	5.170	5.053
Investeringen (miljoen €)	419	458	447	424
Belastingen op water (miljoen €)	350	404	404	251
Productie (miljoen m ³)	1.183	1.136	1.130	1.118
Netlengte (x 1.000 km)	107	118	119	119
Aansluitingen (x 1.000)	7.042	7.701	7.874	7.936
Niet in rekening gebracht gebruik (mln. m ³)	54	54	59	57

In 2012 is de grondwaterbelasting afgeschaft: dit is duidelijk te zien bij 'Belastingen op water'. Dit voordeel is teruggegeven aan de klant: de waterbedrijven hebben de waterprijs verlaagd en hierdoor komt de omzet wat lager uit. De komende jaren zullen de belastingen weer toenemen als de kabinetsplannen voor verhoging van de Belasting op leidingwater onverhoopt doorgang vinden.

Financiën

De afzet loopt iets terug. Hierdoor stijgen de kosten per m³. Ook zijn door een hoger energiegebruik de kosten voor de zuivering de afgelopen jaren gestegen. De drinkwaterbedrijven moeten een steeds grotere zuiveringsinspanning leveren voor het verwijderen van 'nieuwe stoffen': medicijnresten, gewasbeschermingsmiddelen, hormoonverstorende stoffen, drugs, nanostoffen, enzovoort. Vewin pleit daarom al geruime tijd voor aanpak bij de bron.

Scan de QR-code om de kerngegevens te bekijken.

Algemene kengetallen per bedrijf ¹⁾

	Inwoners voorzie- ningsgebied x 1.000	Opp. voorzienings- gebied km ²	Werknemers ²⁾ fte	Netlengte km
WBGr	594	2.403	224	5.043
WMD	435	2.486	160	5.128
Vitens	5.606	18.042	1.306	47.150
PWN	1.679	3.628	537	10.029
Waternet	954	287	441 ³⁾	3.106
Dunea	1.257	601	509	4.620
Oasen	759	1.115	262	4.076
Evides	2.073	3.226	495	13.066
Brabant Water	2.454	5.026	720	18.169
WML	1.122	2.209	399	8.749
Nederland	16.935	39.023	5.053	119.136

¹⁾ Per 31-12-2012

²⁾ Fte eigen loonlijst

³⁾ Personeel werkzaam t.b.v. de drinkwatervoorziening

Sectorontwikkeling waterverkoop en -prijs ¹⁾

	2000	2010	2011	2012
Afzet (miljoen m ³)	1.127	1.090	1.080	1.070
Omzet (miljoen €)	1.418	1.442	1.460	1.329
Gemiddelde afnemerprijs (€/m ³) ²⁾	1,43	1,53	1,56	1,45
• Kosten drinkwaterbedrijf	1,14	1,16	1,19	1,22
• Grondwaterheffing + precario	0,12	0,16	0,16	0,03
• Belasting op Leidingwater + BTW	0,17	0,21	0,21	0,21
Reële afnemerprijs, 2012=100 (€/m ³) ²⁾	1,83	1,60	1,60	1,45

¹⁾ Van drinkwater geleverd in het eigen voorzieningsgebied

²⁾ Sectorgemiddelde (huishoudens + zakelijke afnemers)

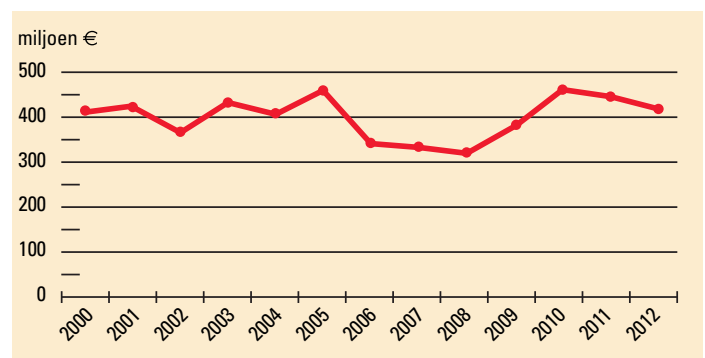
Drinkwater per bedrijf

	Aansluitingen ¹⁾ x 1.000	Productie miljoen m ³	Afzet ²⁾ miljoen m ³	Omzet ²⁾ mln. €
WBGr	280	44	42	42
WMD	200	31	28	27
Vitens	2.563	341	330	352
PWN	774	86	98	164
Waternet	492	86	65	98
Dunea	611	77	71	125
Oasen	338	41	45	69
Evides	1.028	166	156	197
Brabant Water	1.110	176	165	156
WML	539	71	71	100
Nederland	7.936	1.118	1.070	1.329

¹⁾ Administratieve aansluitingen per 31-12-2012

²⁾ Van drinkwater geleverd in het eigen voorzieningsgebied

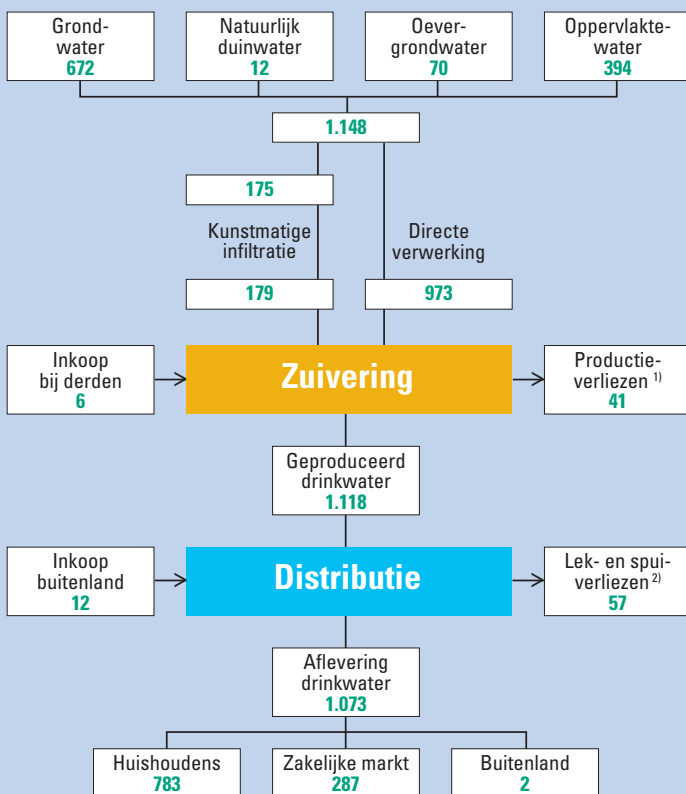
Sectorontwikkeling investeringen

De investeringen blijven met € 424 miljoen stabiel. Dit zal de komende jaren waarschijnlijk zo blijven, omdat de drinkwaterbedrijven anticiperen op de vervanging van een deel van het netwerk.

Organisatie en infrastructuur

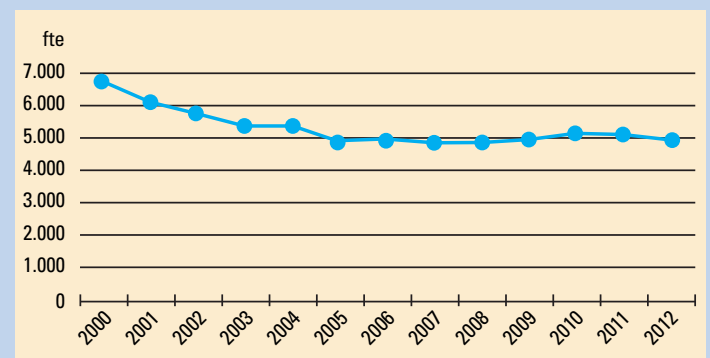
Drinkwaterbalans 2012, in miljoen m³

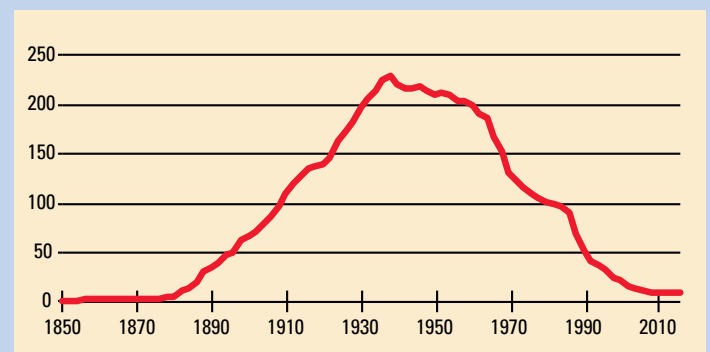
¹⁾ Incl. meetverschil en gros geleverd halffabricaat vs. ingekocht halffabricaat

²⁾ Incl. niet-verrekende verkoop (bijv. bluswater) en meetverschillen

Ontwikkeling personeel

Ontwikkeling aantal drinkwaterbedrijven

Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de Europese Unie

'De Brusselse ogen en oren van Nederland'

Aan de Avenue de Cortenbergh in hartje Brussel zetelt de Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk der Nederlanden bij de Europese Unie, kortweg ook wel PV EU genoemd. Deze stapsteen richting Europa speelt een belangrijke rol in de Nederlandse belangenbehartiging en is daarmee een vaste partner voor het Vewin-bureau in Brussel. Tijd dus voor een nadere kennismaking.

Onder leiding van Permanent Vertegenwoordiger ambassadeur Pieter de Gooijer behartigen hier ambtenaren van vrijwel alle ministeries en andere onderdelen van onze nationale overheid de Nederlandse belangen in de Europese Unie.

De PV EU is als het ware een vooruitgeschoven post van de Nederlandse overheid in Brussel. Het dagelijkse werk van de PV EU bestaat uit onderhandelen en lobbyen namens Nederland in de Europese Unie. Dat betekent dat de medewerkers, ieder op hun specifieke werkterrein, dagelijks in contact staan met de vertegenwoordigers van de andere lidstaten van de Unie, met de Europese Commissie en het Europees Parlement.

De PV EU werkt onder andere op de terreinen juridische en institutionele zaken, sociale zaken en werkgelegenheid, verkeer en waterstaat, internationale samenwerking & handel, enzovoort. Op verschillende onderwerpen werkt het Vewin-bureau Brussel nauw samen met de PV EU. Wij vroegen Jeroen Steeghs, hoofd van de afdeling Milieu- en natuurbeleid, naar de werkwijze van zijn organisatie en welke dossiers momenteel spelen op watergebied.

Steeghs: 'Het overgrote deel van de wetgeving op het gebied van bijvoorbeeld milieu en natuur komt uit Brussel. De PV EU verzorgt de Nederlandse inbreng in de onderhandelingen daarover. Het is dus van

belang dat we goed weten wat er in Brussel speelt en wat de plannen van de Commissie en van het Parlement zijn. Daarnaast onderzoeken we wat de standpunten zijn van de overige lidstaten, en of Nederland samen met hen kan optrekken. Wij onderhouden ook nauwe contacten met in Brussel vertegenwoordigde bestuurlijke en maatschappelijke organisaties, zoals de Nederlandse provincies en gemeenten, brancheorganisaties, ngo's en bedrijven. Op het moment spelen er trouwens in de Raad geen dossiers op drinkwatergebied.'

Met het verdrag van Lissabon heeft het Europees Parlement meer bevoegdheden gekregen. *Heeft dit veel veranderd voor jullie werk?*

Steeghs: 'Het Europees Parlement is inderdaad nu op bijna alle Europese beleidsterreinen medewetgever geworden. De meeste Europese wetgeving kan alleen maar tot stand komen in onderhandeling met en met instemming van het Europarlement. Dit betekent ook dat onze contacten met het Parlement veel intensiever zijn geworden. Op mijn werkterrein – milieu, klimaat en natuur – heeft het verdrag van Lissabon echter niet zo veel veranderd: het Europees Parlement heeft daar al meer dan 20 jaar medebeslissingsrecht.'

Nederland zal in de eerste helft van 2016 het voorzitterschap van de Europese Raad bekleden. *In hoeverre bereidt Nederland zich daar nu al op voor?*

Steeghs: 'Hoewel het begin van ons voorzitterschap nog tweeën-half jaar weg is, zijn de voorbereidingen inderdaad al begonnen. Ze bevinden zich vooral in een verkennend stadium. Voor het benoemen van Nederlandse prioriteiten op milieugebied is het nog te vroeg. De nadruk zal in eerste instantie toch vooral liggen op gewoon een goede voorzitter zijn; het oppakken en verder brengen van de zaken die zich aandienen.'

'Het ministerie van Infrastructuur en Milieu heeft met ingang van 1 oktober jl. een coördinator voor het voorzitterschap aangewezen. De komende maanden zal een inventarisatie worden gemaakt van milieu-onderwerpen die mogelijk op ons bord kunnen komen. In dit verband is het ook belangrijk rekening te houden met de speerpunten van het Europees Parlement na de verkiezingen van mei volgend jaar en van de nieuwe Commissie die in het najaar van 2014 aantreedt. Ik denk zelf dat in ieder geval de volgende grote thema's zich zullen aandienen: groene groei, circulaire economie en afval; en het EU klimaat- en energiebeleid.'

Als drinkwaterbedrijven vinden wij het belangrijk dat er een Europese strategie komt voor bodembeleid. *Welke aanknopingspunten ziet u in andere wetgeving om een zekere mate van bodembescherming te bewerkstelligen?*

Steeghs: 'Nederland is op subsidiariteits- en proportionaliteitsgronden gekant tegen een Europese bodemrichtlijn. Dit

Jeroen Steeghs, hoofd afdeling Milieu- en natuurbeleid, PV EU.

betekent niet dat Nederland van mening is dat Europees bodembeleid niet gewenst is. Integendeel, Nederland heeft er belang bij dat ook in andere Europese landen een duurzaam bodembeleid gevoerd wordt, onder andere vanwege het ontstaan van een level playing field (bodemverontreiniging), de grensoverschrijdende gevolgen voor met name waterhuishouding en de voedselveiligheid. Daarom pleit Nederland voor aanpassing van de EU-bodemstrategie, het uitwisselen van 'best practices', en het helpen van lidstaten bij het formuleren van eigen bodembeleid en uitvoeren van maatregelen.'

'In veel Europese wet- en regelgeving zijn aanknopingspunten te vinden om bodembescherming te bewerkstelligen. Je hoeft maar te denken aan de regelgeving op gebied van water (zoals de Kaderrichtlijn water, de Drinkwaterrichtlijn en de Grondwaterrichtlijn), afval, chemische stoffen, voorkomen van industriële verontreiniging, natuurbescherming, pesticiden, en landbouw.'

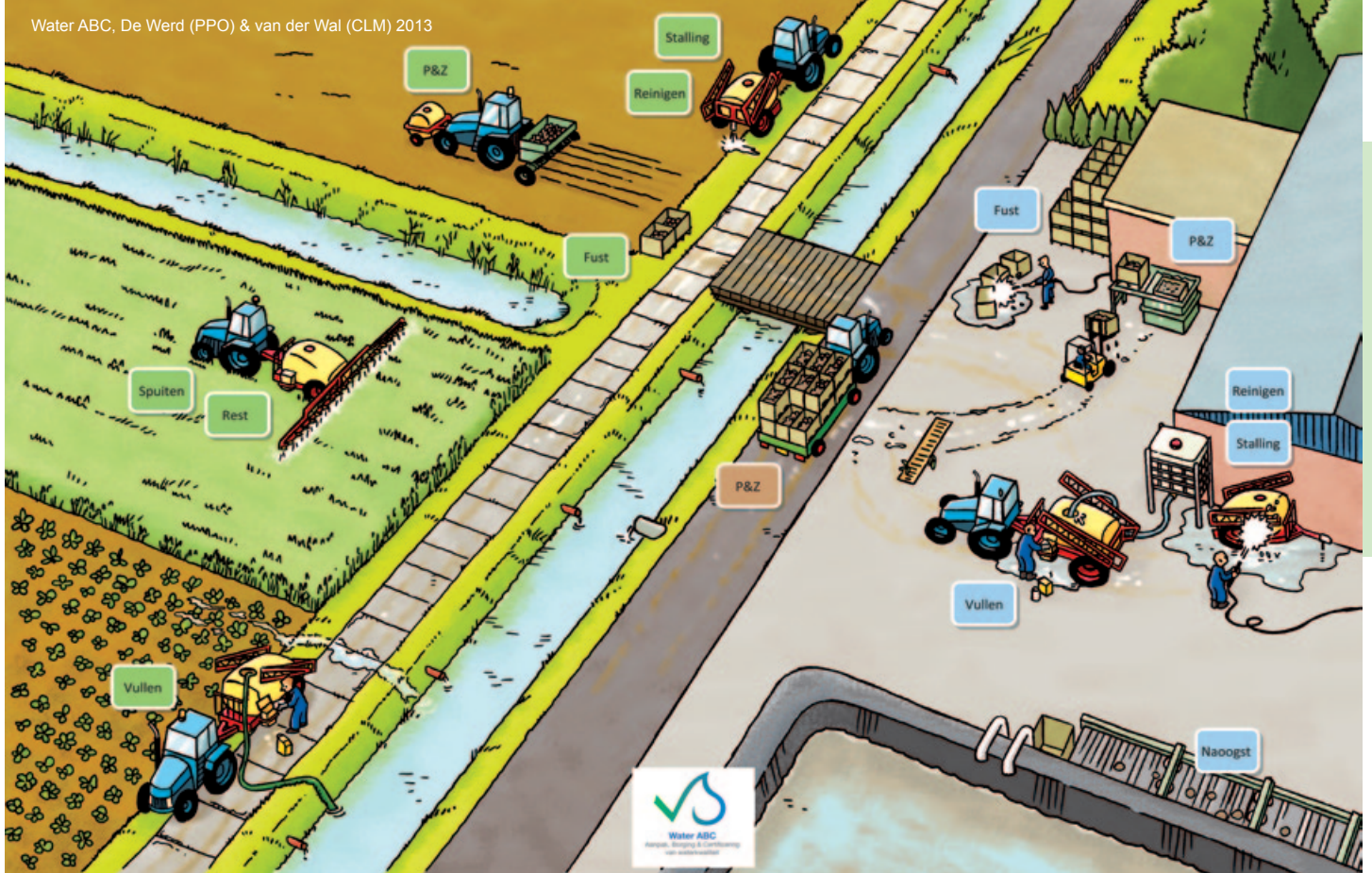
In november 2012 presenteerde de Europese Commissie haar Blauwdruk voor het behoud van de Europese wateren. Nederland werd met name aangesproken op het hoge aantal uitzonderingen en het feit dat landbouw nog steeds voor grote problemen zorgt in ons land. *Hoe staat Nederland ten opzichte van de andere EU-lidstaten? En welke maatregelen gaat Nederland nemen?*

Steeghs: 'Nederland is niet de enige lidstaat waar nog een opgave ligt om de doelen van het EU-waterbeleid te halen. Door de vele maatregelen die reeds genomen zijn, is de toestand van het Nederlandse water de afgelopen jaren verbeterd. Het is de ambitie van de regering om de doelen van de Kaderrichtlijn te halen. Nederland maakt daarbij gebruik van de ruimte die de Europese regelgeving biedt, zoals het faseren tot 2027.'

'De landbouwsector zorgt nog voor problemen voor de kwaliteit van ons oppervlakte- en grondwater. Maar ook hier geldt dat het generieke beleid voor meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen vruchten afwerpt. De concentraties nutriënten dalen, hoewel niet overal voldoende. Daarom zijn met de agrarische sector aanvullende maatregelen overeengekomen om de grote milieudruk van het huidige mestoverschot weg te nemen. De bijdrage van de sector is vrijwillig, maar niet vrijblijvend. De aanvullende maatregelen van de sector zijn een belangrijke bouwsteen voor het Vijfde Actieprogramma Nitraatrichtlijn (periode 2014-2017), dat zich richt op een beter evenwicht in de mestmarkt. De Europese Commissie zal moeten beoordelen of het Actieprogramma toereikend is, of dat daarnaast nog generieke aanscherping van fosfaatgebruiksnormen nodig is.'

Hoe ervaart u de samenwerking met het Vewin-bureau in Brussel?

Steeghs: 'De samenwerking met het Vewin-bureau in Brussel is prima. We hebben regelmatig contact en we weten elkaar goed te vinden. Ik vind dit soort contacten erg belangrijk, om voeling te houden met wat er speelt en te weten hoe een sector, die in Nederland een essentiële publieke dienst verleent, aankijkt tegen Brusselse regelgeving. Door samen te werken versterken we elkaars inzet en zijn we effectiever in het bereiken van onze gezamenlijke doelstellingen.'

Water ABC: Aanpak, Borging en Certificering van waterkwaliteit

Water ABC brengt belangen rondom schoner water bij elkaar

Uit de Evaluatie Duurzame Gewasbescherming blijkt dat er nog veel knelpunten in de waterkwaliteit zijn, veroorzaakt door gewasbeschermingsmiddelen. Oplossingen genoeg, maar het schort vooral aan blijvende toepassing en borging. De kennis en de overtuiging zijn er wel, nu nog op meer plekken het gewenste gedrag. Een probleem dat het project Water ABC wil aanpakken.

Er zijn stappen gezet in het terugdringen van emissies van gewasbeschermingsmiddelen, maar een aantal waterkwaliteitsknelpunten in de bronnen voor de drinkwaterwinning is hardnekkig. Drinkwaterbedrijven merken dat bij hun zuivering, maar ook het Planbureau voor de Leefomgeving concludeerde dat in haar Evaluatie Duurzame Gewasbescherming (2012). Al jaren werken overheden, bedrijven en partijen uit het maatschappelijk

middenveld aan oplossingen voor de problematiek rondom watervervuiling door landbouwactiviteiten.

De problemen en de maatregelen zijn bekend...

In het grond- en oppervlaktewater worden nog steeds verschillende bestrijdingsmiddelen aangetroffen, soms boven de drinkwaternorm. In kwetsbare gebieden, die ook voor de drinkwaterwinning van belang

zijn, vormt dit een probleem. De emissieroutes naar oppervlaktewater kunnen sterk verschillen, afhankelijk van de teelt (zie ook de illustratie hierboven).

Voor de open teelten zijn puntemissies van het erf, drift bij het spuiten, uitspoeling via drainage en afspoeling bij extreme neerslag de belangrijkste routes waarlangs gewasbeschermingsmiddelen in het water komen.

Spuiten	Bespuiten grond of gewas.
Rest	Afvoer en uitrusten van restvloeistof (spuiten, plantgoed-, substraatbehandeling).
Vullen	Vullen spuit zonder opvang/terugloopbeveiliging.
Reinigen	Reinigen spuit en andere toedieningsapparatuur zonder opvang.
Stalling	Stalling spuit (niet overdekt).
Fust	Opslag en schoonmaken kisten, kratten e.d. zonder opvang.
G&S	Grond- en substraatbehandeling (doormengen, grondontsmetten, etc).
P&Z	Plant- en zaaigoedbehandeling (incl. transport).
Naaogst	Na- oogstbehandeling (sorteren, sproeien, etc.).

De emissieroutes naar grondwater zijn uitspoeling via de bodem en interactie tussen oppervlaktewater en grondwater. Uitspoeling is de belangrijkste route die kan worden gereduceerd door minder bestrijdingsmiddelen te gebruiken.

...nu het gedragsniveau nog

Bij talloze onderzoeken en projecten is veel kennis ontwikkeld en gedeeld over emissieroutes en effectieve maatregelen. Toch zijn er weinig resultaten merkbaar in het veld. Zo was Mirja Baneke, consultant Drinkwatervoorziening en waterbeheer bij Dunea, eerder betrokken bij het project 'Zuiver water in de Bommelerwaard'. De kwaliteit van het oppervlaktewater in dat gebied is belangrijk voor Dunea, omdat hier vlakbij een innamepunt ligt voor de drinkwatervoorziening van West-Nederland.

Baneke: 'Gedurende de 10 jaar dat dit project duurde, hebben we flink wat bereikt op het gebied van bewustwording, afname van het gebruik van bestrijdingsmiddelen, inzet van minder milieubelastende middelen, toepassing van biologische of mechanische bestrijdingsmethoden, enzovoort. Toch werd de waterkwaliteit niet veel beter. Uit evaluatie bleek dat de toepassing van gewenste maatregelen beperkt bleef tot een voorhoede van innovatieve telers. De resterende groep boeren en tuinders bleef grotendeels 'hangen' in hun oude manier van werken: de afspraken waren te vrijblijvend. Borging van het toepassen van de gewenste methoden, gekoppeld aan toezicht en handhaving is mijns inziens noodzakelijk voor een echte kwaliteitsverbetering. Daarom nemen wij nu deel aan Water ABC.'

Borging

Water ABC staat voor Aanpak, Borging en Certificering van waterkwaliteit. Het pro-

ject heeft als doel: het oplossen van waterkwaliteitsknelpunten door de uitrol van effectieve maatregelen en het borgen van de implementatie ervan. De aanpak is een initiatief van Vewin, LTO, Nefyto, de Unie van Waterschappen, Agrodix en de ministeries van EZ en I&M. Het projectvoorstel is op verzoek van de initiatiefnemers ontwikkeld door Wageningen UR, DLV Plant en CLM. Namens de drinkwatersector nemen Brabant Water en Dunea deel Water ABC, met als einddoel: schone bronnen voor drinkwater.

Kwetsbare gebieden

De initiatiefnemers hebben vijf werkgebieden geselecteerd op grond van de verscheidenheid in problematiek en mogelijke borging. Samen vertegenwoordigen deze de spreiding in problematiek (emissieroutes), afnemers, betrokken ketens en mogelijke borgingsinstrumenten. Noord-Brabant en de Bommelerwaard – kwetsbare gebieden waarvan de waterkwaliteit van belang is voor Brabant Water en Dunea – maken deel uit van deze selectie. Met de lokale stake-

holders wordt bekeken welke maatregelen effectief zijn en welke instrumenten perspectief bieden om toepassing van de maatregelen te borgen. In de gebieden wordt ook gewerkt aan draagvlak en kennis bij ondernemers en andere stakeholders die effectieve maatregelen gaan toepassen of daarover kunnen communiceren. Vervolgens wordt de borging concreet uitgewerkt en breed in de praktijk gebracht.

Verankering van gedrag

Ook Sandra Verheijden, senior beleidsadviseur Grondstof bij Brabant Water, geeft aan dat andere projecten, zoals Schoon Water voor Brabant, goede oplossingen hebben opgeleverd. 'Maar verankering van gedrag is essentieel om de goede resultaten te behouden. Natuurlijk zijn er telers, die zich hier hard voor maken: uit persoonlijke drive, of vanwege het imago van de sector. Maar er moeten ook echt voordelen zijn verbonden aan het toepassen van de alternatieve technieken voor onkruidbestrijding. Het besef dat er iets moet gebeuren, is er; de wil om iets te doen, is aanwezig; de middelen en

Mirja Baneke, Dunea.

Sandra Verheijden, Brabant Water.

methoden zijn er. Nu gaat het nog om gewoon gaan – en vooral blijven – doen! Een belangrijke incentive voor telers is dat ze door het gebruik van minder giftige middelen lagere kosten of hogere opbrengsten krijgen, of dat ze in aanmerking komen voor bepaalde subsidies onder bijvoorbeeld het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid. Er moet voor hen financieel iets te winnen zijn, je praat immers wel over hun inkomen.'

'Dat klopt', beaamt Baneke. 'Daarom moeten dit soort maatregelen ook landelijk worden ingevoerd: er moet een level playing field bestaan voor alle boeren, anders ontstaat er concurrentievervalsing. Aan de vraagzijde zit trouwens ook een andere belangrijke mogelijkheid: borging kan ook gebeuren door eisen van afnemers, zoals Albert Heijn. Een organisatie zoals GlobalG.A.P. kan een duurzaamheidscertificaat ontwikkelen voor een teler, waardoor hij zijn producten voor een andere prijs kan afzetten. Ik denk dat er uiteindelijk een mix van stimulerende en meer dwingende maatregelen nodig is om gedrag bestendig te veranderen. Ook het verbinden van het gebruik van minder bestrijdingsmiddelen aan natuurontwikkeling, verbetering van leefomgeving en recreatie of toerisme biedt aanknopingspunten. Door zo'n integrale aanpak vergroot je de kans op succes.'

Ze vervolgt: 'Je zult niet zonder enige regelgeving en handhaving kunnen, ook weer om het speelveld voor iedereen gelijk te houden. Een koppeling met bijvoorbeeld het Activiteitenbesluit milieubeheer, dat

telers verplicht om aan bepaalde voorwaarden te voldoen, lijkt me heel zinnig.'

Van maatregelen naar borging en certificering

Waar de emissieroutes en mogelijke oplossingen goed in beeld zijn, draait het bij Water ABC dus om de vervolgstap: borging van succesvolle maatregelen. Dat is belangrijk, omdat dan brede uitrol mogelijk is naar boeren in de rest van het land.

Borging kan op verschillende manieren plaatsvinden: via certificering door de markt (afnemers), of door aanvullende eisen in bestaande certificaten (VKL-certificaat loonwerkers, Voedselveiligheids-certificaat Akkerbouw of Milieukeur). Ook kan worden gedacht aan aanpassing van regelgeving (Activiteitenbesluit milieubeheer, provinciale verordeningen) of bijvoorbeeld de invulling van groenblauwe diensten onder het GLB. Welk soort borging geschikt is, hangt af van het knelpunt, de emissieroutes en maatregelen, en de betrokken sector.

Een van de borgingsmethoden is certificering. Hiervoor bestaan, onder het Global Food Safety Initiative, verschillende systemen waarmee grootwinkelbedrijven voedselveiligheid kunnen afdekken bij hun leveranciers. Steeds meer afnemers van landbouwproducten, zoals supermarkketens, vereisen GlobalG.A.P.-certificering, waarbij GAP staat voor 'Good Agricultural Practices'. Wanneer certificeringsinstanties waterkwaliteitsmaatregelen opnemen in hun certificaten, wordt het voor veel boeren interessant – zo niet onvermijdelijk – om over te gaan op minder vervuilende methoden voor onkruid- en ongediertebestrijding.

GlobalG.A.P.: 'licence to deliver'

Paul Bol is als bestuurlijk vertegenwoordiger namens de belangenbehartiger van de Nederlandse afzetorganisaties DPA – Dutch Produce Association – voorzitter van de technische commissie Crops van GlobalG.A.P. Hij legt uit wat het belang is van een certificering: 'GlobalG.A.P. heeft voor de teelt van groenten en fruit, vee en aquacultuur werkschema's ontwikkeld, gebaseerd op de HACCP-regels*. Externe bureaus, zoals Ecas of SGS, voeren conform onze schema's audits uit en besluiten al dan niet tot certificering over te gaan. De

Paul Bol, DPA.

Raad voor de Accreditatie houdt toezicht op deze certificerende instellingen.'

Wat is het bereik van GlobalG.A.P. en welke plaats neemt water in bij de certificering?

Bol: 'Binnen GlobalG.A.P. werken producenten en afnemers wereldwijd in 85 landen aan certificering van productiemethoden in de landbouw. Mede omdat de Nederlandse telers vooral voor de export produceren, is een certificering praktisch onmisbaar: het is een 'licence to deliver'. Bijna 100% van de Nederlandse telers is dan inmiddels ook gecertificeerd: via onze schema's kun je deze doelgroep dus goed bereiken. Water krijgt een steeds belangrijkere plek in de GlobalG.A.P.-regels. Afnemers willen bijvoorbeeld dat vaststaat dat er bij de productie van groenten en fruit geen water is onttrokken aan natuurgebieden. Ook aan de kwaliteit van het gebruikte water worden eisen gesteld.'

'In onze werkgroep proberen wij de schema's werkbaar te maken voor de Nederlandse telers en acceptabel voor de afnemers. Vanuit het Nationaal Actieplan Gewasbescherming is een aantal richtlijnen geformuleerd, waarbij men zocht naar een goede manier van toezicht en handhaving. Wij zijn toen gaan kijken of wij die kunnen inpassen in ons bestaande systeem. Op die manier vang je twee vliegen in één klap: het blijft haalbaar voor de teler en je hebt een stok achter de deur: de 'licence to deliver'. De komende tijd moet uitwijzen of dat gaat lukken.'

Meer informatie: www.waterabc.nl

* HACCP, Hazard Analysis and Critical Control Points, is een risico-inventarisatie voor voedingsmiddelen.

Oasen boort PURO-put op 200 m diepte

Oasen is in Ridderkerk na een lange periode van voorbereidingen inmiddels volop bezig met de uitvoering van het PURO-project. Hierbij worden de mogelijkheden onderzocht om brak grondwater ondergronds te ontzilten.

Ontzilten kan al veel langer, maar kost veel energie. Bovendien blijft er altijd een zeer zout restmengsel over, het brijn. Oasen heeft vanwege de toenemende verzilting van het grondwater de behoefte om de zuiveringstechniek voor brak water te verbeteren en ook een duurzame oplossing voor het brijn te vinden. Ook de glastuinbouw in het Westland is geïnteresseerd in een mogelijke oplossing voor dit probleem.

Het PURO-principe is gebaseerd op een speciale, energiezuinige omgekeerde osmose-installatie, ook wel RO (Reverse Osmosis) genoemd. Hiermee kan ondergronds drinkwater worden gemaakt van diep gelegen brak grondwater.

Het PURO-ontwerp bestaat uit een geboorde put van ongeveer 200 m diep, met daarin een RO-installatie en twee filters. De RO-unit zuivert het water in de ondergrond en laat het uitgefilterde zout dieper in de ondergrond wegstromen. Dit wegstromen gebeurt op een diepte waar al een soortgelijke zoutconcentratie aanwezig is, zodat er geen extra verzilting optreedt. Het idee hiervoor kwam tot stand door een samenwerking tussen de TU Delft, Oasen, Waternet, grondboorbedrijf Haitjema en Logisticon Water Treatment.

Koninklijk bezoek aan BES-eilanden luidt start JOGG-aanpak in

Jongeren op de BES-eilanden – Bonaire, Sint Eustatius en Saba – eten en drinken ongezond en bewegen te weinig. Deze drie bijzondere gemeenten binnen ons koninkrijk willen graag een gezondere jeugd en nemen hiervoor hun verantwoordelijkheid. Samen pakken de eilanden het probleem integraal aan en gaan daarom aan de slag met de aanpak Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG).

Uit onderzoek in 2008 onder kinderen van 4 tot 16 jaar op Bonaire blijkt dat 32% van de meisjes en 24,4% van de jongens aan overgewicht lijdt. Ter vergelijking: in Europees Nederland is het percentage jongeren met overgewicht 15. Op Bonaire heeft 13,7% van de meisjes en 9,9% van de jongens zelfs morbide obesitas. Dit heeft vooral te maken met de eet- en drinkgewoonten op deze eilanden, gecombineerd met te weinig beweging. Hierin moet dus verandering komen.

De officiële ondertekening van de start van de JOGG-aanpak vond medio november plaats op Sint Eustatius, tijdens het bezoek van koning Willem-Alexander en koningin Máxima aan de Caribische eilanden van het koninkrijk. Ook JOGG-ambassadeur Paul Rosenmöller was hierbij aanwezig. Daarnaast woonde het koninklijk paar op Bonaire de kick off-bijeenkomst van JOGG bij, onder het motto: 'Hoben sa bo peso adequa', ofwel 'Jongeren, ken je gewicht'.

Met Bonaire, Sint Eustatius en Saba erbij zijn er nu 35 JOGG-gemeenten die zich lokaal inzetten voor een gezonde jeugd in een gezonde omgeving. Vewin is partner van dit convenant en steunt deze ontwikkelingen van harte.

Achterspiegel

Natuurbeleid

Drinkwaterbedrijven beheren zonder subsidie circa 23.000 ha natuurgebied, vaak onderdeel van de EHS of aangewezen als Natura 2000-gebied. Van de duinen op het vasteland van Nederland wordt 60% beheerd door drinkwaterbedrijven – soms al meer dan 125 jaar! Daarmee draagt de drinkwatersector in belangrijke mate bij aan de natuurdoelstellingen van het kabinet.

Het rapport 'De betekenis van de waterwinsector voor de natuur in Nederland'* geeft aan dat de drinkwatersector een grote bijdrage levert aan de kwaliteit en kwantiteit van de natuur, en dat de sector een belangrijke partner is voor het bereiken van natuurdoelen.

Nu het ministerie van EZ werkt aan een nieuwe Natuurwet en een Natuurvisie, moet de erkenning van de drinkwaterbedrijven als natuurbeheerders tot uiting komen in het beleid:

- Erken de drinkwaterbedrijven in de Natuurvisie van het kabinet als natuurbeheerders;
- Neem in de Natuurwet een constructieve houding aan tegenover functiecombinaties. Sta in een natuurgebied andere functies toe, zoals waterwinning en recreatie, als wordt aangetoond wat deze voor de natuurkwaliteit betekenen;
- Waardeer in erfpachtconstructies natuurterreinen, die beheerd worden door drinkwaterbedrijven, bij het vaststellen van de erfpachtcanon als natuurgrond.

* van het toenmalige ministerie van LNV.

